

Ženské a mužské role pohledem dnešních žen a mužů

Bc. Irena Horková

Diplomová práce
2009

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Irena HORKOVÁ**
Studijní program: **N 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Ženské a mužské role**

Zásady pro vypracování:

**Zpracování teoretických východisek z oblasti ženských a mužských rolí v naší společnosti.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace výzkumu v problematice ženských a mužských rolí ve společnosti.
Zpracování a vyhodnocení výzkumu.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.**

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

GIDDENS, A. *Sociologie*. Praha: Argo, 2000. ISBN 80-7203-124-4.

HARRINGTON, A. *Moderní sociální teorie*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-093-3.

KELLER, J. *Dějiny klasické sociologie*. Praha: Slon, 2005. ISBN 978-80-86429-52-6.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Karla Hrbáčková

Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce:

18. února 2009

Termín odevzdání diplomové práce:

15. května 2009

Ve Zlíně dne 18. února 2009

L.S.

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové/bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová/bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji diplomovou/bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou/bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové/bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové/bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Ve Zlíně .....

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlédnutí veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídá k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se zabývá gender problematikou, tedy problematikou ženských a mužských rolí v dnešní společnosti.

V teoretické části jsou zpracovány poznatky, které jsem čerpala z odborné literatury.

Popsala jsem zde mnohé faktory, které vysvětlují, proč a jak se od sebe muži a ženy navzájem tolik liší a jaký to má dopad na jejich odlišné vnímání světa.

Rozvedla jsem zde problematiku rodu, objasnila jsem tento pojem. Zmínila jsem se o sexuální a rodové orientaci, a také o sexuální a rodové identitě. Uvedla jsem několik nejznámějších teorií vzniku pohlavní a rodové identity.

Zabývala jsem se zde také odlišnostmi mužů a žen jak z hlediska biologického, psychologického, tak i sociálně kulturního. Zmínila jsem zde pojmy archetyp, anima a animus. Věnovala jsem se zde objasnění mužského a ženskému principu jin a jang.

V této práci jsem také řešila problematiku mužských a ženských rolí, jak se jim člověk učí – generová socializace. Psala jsem o generových stereotypch a také o rolích mužů a žen v současné době a společnosti.

V praktické části jsem se zabývala výzkumem, jehož cílem bylo zjistit, jak se dnešní generace žen a mužů dívá na ženskou a mužskou roli v naší společnosti.

Klíčová slova: gender, rod, heterosexuality, homosexualita, bisexualita, gej, lesbička, queer, heterosexismus, coming out, archetypy, anima, animus, jin-jang, pohlavní identita, rodová identita.

ABSTRACT

This graduation thesis deals with gender problem, so problems of the female and male roles at the current society.

In the theoretical part are compiled the knowledge, which I gathered from the specialized publications.

I described many factors, which explain why and how men and women are different from each other and which the effect it has on their defferent perception of the world.

I expanded the gender problems and make this conception clear. I mentioned about the sexual and sex orientation and also about sexual and sex identity. I introduced a few well-known theories about the origin of the gender and sex identity.

I dealed with the difference in men and women from sight both biological, psychological and social-culturally. I also mentioned the conceptions such as archetype, anima and animus etc. I attended to the illustration of the male and female principle jin and jang.

In this thesis I solved the problems of the male and female role and how the human being learn them – the gender socialization. I wrote about the gender stereotypes and about roles of the men and women at the society nowadays.

In the practical part I dealed with the reseach which its intend was revealed how the present generation of the women and men regard with the female and male role at our society.

Key words: gender, sex, heterosexuallity, homosexuallity, bisexuallity, gay, lesbian, queer, heterosexismus, coming out, archetypes, anima, animus, jin-jang, sexual identity, sex identity.

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní Mgr. Karle Hrbáčkové za laskavé vedení mé diplomové práce a rovněž mé rodině za podporu a trpělivost.

Irena Horková

OBSAH

I TEORETICKÁ ČÁST	10
ÚVOD	12
1 GENDER, ROD	13
1.1 DEFINICE POJMU	13
1.2 SEXUÁLNÍ A RODOVÁ ORIENTACE	15
1.3 SEXUÁLNÍ A RODOVÁ IDENTITA	17
1.4 NĚKTERÉ TEORIE VZNIKU POHLAVNÍ A RODOVÉ IDENTITY	18
2 V ČEM SE LIŠÍ MUŽI A ŽENY	25
2.1 BIOLOGICKÉ FAKTORY	25
2.2 PSYCHOLOGICKÉ FAKTORY	30
2.3 SOCIÁLNÍ A KULTURNÍ FAKTORY	38
3 ŽENSKÁ A MUŽSKÁ ROLE	40
3.1 UČENÍ SE DÍVČÍM A CHLAPECKÝM ROLÍM.....	40
3.2 GENDEROVÁ SOCIALIZACE.....	42
3.3 GENDEROVÉ STEREOTYPY	43
3.4 ROLE MUŽE A ŽENY V SOUČASNÉ DOBĚ	44
II PRAKTICKÁ ČÁST	47
4 PRAKTICKÁ ČÁST	48
4.1 CÍL VÝZKUMU.....	48
4.2 OBJEKT VÝZKUMU	49
4.3 METODY VÝZKUMU	50
4.4 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	51
4.5 VÝSLEDKY VÝZKUMU.....	52
4.6 ZÁVĚR VÝZKUMU	67
ZÁVĚR.....	73
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	74
SEZNAM GRAFŮ.....	77

I. TEORETICKÁ ČÁST

*„Muž se bojí, že bude ženou zeslaben a nakažen jejím
ženstvím a ztratí tak svou vůli a výkonnost.“*

S. Freud

ÚVOD

Tato scéna se odehrává asi před čtyřiceti tisíci lety: příslušnice jednoho kmene našich předků, lovců a sběračů, vylézá z jeskyně. Neslyšnými krůčky běží vysokou trávou africké stepi. Je velká jako dnešní desetileté dítě a ve skutečnosti je jí třináct – žena v nejlepších letech. S dnešní ženou má něco společného: její i naše geny se liší jen nepodstatně.

Lovkyně a sběračka je na výpravě za potravou. Teď se skrčí a chlupatýma rukama vyhrabává kořínek. Přitom se neustále ohlíží, step je plná nebezpečné zvěře. Je třeba mít své okolí neustále pod kontrolou. Všechny smysly jsou bdělé a nastavené na příjem. Jako kužel baterky, který lze rozšířit nebo zúžit, se její pozornost střídavě soustředí na zpola vyhrabaný kořen a na okolí . . . (*Harris, Maier, 1993*).

Dnešní žena to má asi v mnohém jednodušší. Při obstarávání potravy jednoduše navštíví supermarket, kde nalezne vše potřebné, dokonce i to nepotřebné.

Žena je od přírody pečovatelka a hospodyňka, pečuje o domácnost a o děti. Je vždy milá a usměvavá, výborná kuchařka, která se vždy zajímá o domácí práce. Muž je její ochránce, ochránce ženy, její rádce. Hlava a živitel rodiny.

Je tomu dnes skutečně tak? Nebo se dnešní role mužů a žen sbližují či dokonce vzájemně prolínají?

A co ženy vlastně chtějí? Chtějí opravdu, aby se posílila a upevnila mužská a otcovská role, nebo jim jde pouze o rozdělení domácích prací?

1 GENDER, ROD

1.1 Definice pojmu

Slovo rod znamená sociální a kulturní konstrukt, soubor idejí, přesvědčení, apod. o tom, jak se mají chovat, prezentovat, jaké role mají mít, jakými mají být muži a ženy. (*Lukšík, Supeková, 2003*)

Gender je pojem označující nikoliv biologické, ale sociální aspekty pohlaví. Český překlad - rod se příliš neujal, protože často bývá chápán v jiných významech. Pohlaví člověka je dáno biologicky, ale pokud jde o sociální chování, lidé se nerodí jako muži a ženy. Musí se naučit jako muži a ženy jednat. Existuje celá řada vzorců chování, které jsou ve společnosti chápány jako typicky mužské nebo ženské. Jaké chování je biologicky podmíněno a co je výsledkem kulturního vývoje společnosti, je předmětem studií v oblasti gender studies a feminismu.

Gender studies jsou vědeckou, odbornou disciplínou sledující sociálně a kulturně podmíněné rozdíly mezi muži a ženami ve společnosti a to nejen v současnosti, ale i v minulosti.

Cílem gender studies je sledovat a interpretovat empirická data o rozdílech a zvlátnostech obou pohlaví. Studia gender nejsou orientována jen na problematiku ženy, ale šířeji na problematiku vztahu žen a mužů ve společnosti i v určitých kulturách (*Jandourek, 2001*).

Termín gender se používá k označení kulturně vytvořených rozdílů mezi muži a ženami. Se stejným významem bývá někdy užíván český výraz rod. Pojem se začal užívat ve společenských vědách v druhé polovině 20. století v rámci feministického paradigmatu.

Gender je sociální konstrukt. Kultura a společnost působí rozdílně na muže a ženy, což vede k sociálně konstruovaným rozdílům v jejich chování, očekávání či postojích. Tyto rozdíly nejsou univerzální, v různých společnostech a v různých dobách se významně liší.

Komplementárním pojmem je termín pohlaví (anglicky *sex*), který se užívá pro rozdíly biologické. Pohlaví je na rozdíl od genderu univerzální kategorií, která je nezávislá na čase a místě.

Gender vzniká v průběhu socializace jedince. Někteří autoři uvádějí, že již v 18 měsících si je dítě vědomo svého genderu, který mu je připsán při narození.

Gender je vyjádřením představy, že existují pouze dvě pohlaví (zpravidla se neberou v potaz hermafrodité a transsexuálové) – ženské a mužské – a jim biologicky dané charakteristiky (www.wikipedia.org).

„K posuzování generových odlišností je možné přistupovat dvěma zásadně odlišnými způsoby. Na jedné straně jsou biologické rozdíly mezi muži a ženami: jejich genitálie vyhlížejí a fungují odlišně, ženy rodí děti, muži jsou obvykle urostlejší a tak dále. Na této úrovni se zpravidla nepoužívá výraz gender, ale „pohlaví“.

Na druhé straně v praxi existují společensky a kulturně institucionalizované generové rozdíly, které jsou předmětem pozornosti antropologů. Na rozdíl od (biologického) pohlaví označujeme tyto odlišnosti výrazem „gender“ (sociální pohlaví).

Všechny lidské společnosti pojmově označují rozdíly mezi muži a ženami a všechny je v jistém ohledu považují za důležité. Vztahy mezi muži a ženami jsou v různých společnostech nazírány odlišně, a proto je obtížné pronášet obecné soudy o genderu. Gender lze nejlépe studovat jako vztah – muži jsou definováni ve vztahu k ženám a naopak a tento vztah je v různých společnostech pojímán odlišně“ (Eriksen, 2008, str. 158).

Pojem „rod“ vyjadřuje, že je to sociální uspořádání, nikoliv biologický rozdíl, které je rozhodující pro život muže a ženy. Sociálně je vytvořený význam, důležitost, hodnota, které daná společnost připisuje biologickým rozdílům mezi muži a ženami.

Pojem rod se snaží zdůraznit, že sociálně vytvořené rozdíly nejsou přirozeným, neměnným stavem věci v lidském světě, ale určitým stupněm v sociálních vztazích mezi muži a

ženami. Je to přístup konstrukcionistický v protikladu k přístupu esencialistickému, tj. tomu, který považuje ženskost a mužskost za esence, za „pravou“ podstatu bytí.

Vyjádření „rod jako sociální kategorie“ znamená, že ve společnosti je dělení na ženy a muže všudypřítomné. Prostupuje veškerým děním, rozhodováním, vyprávěním, celým životem lidí.

Rod je považovaný za nejdůležitější sociální charakteristiku spolu s profesí, vzděláním a etnicitou. Těžko si lze představit, že bychom při informacích o určité osobě nechtěli mít informaci o tom, zda je žena nebo muž. Jen z pouhé informace o rodě vyplyne množství závěrů, které o sobě učiníme.

Ženám a mužům jako sociálním (nikoliv biologickým) kategoriím se připisují jiná přesvědčení, morální závazky, výkon, fyzický vzhled a oděv, chování v určitých situacích.

Ženám a mužům jako sociálním kategoriím se připisuje jiná sociální pozice, jiná pravidla chování a jiná sociální hodnota.

Sociální kategorie, stejně jako charakteristiky lidí, kteří se do nich zařazují, se mění v čase. Jsou výsledkem změny uspořádání, poměrů ve společnosti, ale také nových diskurzů. Například kategorie „kovář koní“ zanikla a kategorie „mluvčí“ vznikla. Věková, tedy biologická kategorie „adolescenti“ je jinak definovaná v amerických a evropských učebnicích psychologie, tj. v jiné kultuře, stejně tak zde najdeme i více rozdílných věkových kategorizací středního věku a stáří (*Výrost, Slaměník, 2008*).

1.2 Sexuální a rodová orientace

Sexuální a rodová orientace je přitažlivost k osobám stejného nebo jiného pohlaví.

Sexuální a rodová orientace může být:

Heterosexualita – orientace, ve které je partnerská citová a sexuální přitažlivost nasměřovaná na osoby opačného pohlaví.

Homosexualita – sexuální orientace, kdy je partnerská citová a sexuální přitažlivost nasměřovaná na osoby stejného pohlaví.

Bisexualita - sexuální orientace, kdy je partnerská a citová sexuální přitažlivost nasměřovaná na osoby stejného i opačného pohlaví.

Gej – (z angl. gay) muž, kterého přitahují muži.

Lesba, lesbička – (z angl. lesbian) žena, kterou přitahují ženy.

Queer – lidé, jejichž rodová identita a jejich sexuální tužby se neshodují s většinou zastoupenými rodovými identitami a sexuálními tužbami v té dané společnosti (lesbičky, gejové, bisexuálové, transsexuálové, transvestiti, apod).

Heterosexismus – výlučné preferování heterosexuality a předsudky, nepřátelství vůči jiným sexuálním orientacím.

Do konce 19. Století si mnoho lidí myslelo, že člověk má buď homosexuální nebo heterosexuální orientaci. V současné době více autorů hovoří o sexuální orientaci jako o predispozici nebo jako o kontinuu. V pojmech, kterých se užívá na označení sexuální orientace dochází ke změnám. Už samotný pojem „sexuální orientace“ nevystihuje to, že v této zmíněné orientaci nejde jen o sexuální rozměr, ale i o vztahový a citový rozměr.

Pojem homosexualita, který býval spojován s určitou patologií, je postavený jen na sexualitě a nerozlišuje muže a ženy. Nahrazuje se přijatelnějšími pojmy „gej“ a „lesbička“.

Pojem **coming out** označuje proces, kdy člověk rozpoznává, přijímá a dává najevo svoji orientaci a identifikuje se s některou z menšinových identit (gej, lesbička, transsexuál).

Coming out je v naší heterosexuálně orientované společnosti pro člověka, ale i pro jeho nejbližší okolí nelehký. Proces stěžují především netolerantní a negativní postoje okolí k homosexualitě a nedostatek homosexuálních vzorů, se kterými by se mladí lidé mohli identifikovat.

Coming out může znamenat narušení až ztrátu mnohých sociálních vazeb. První stádia vytváření homosexuální identity často doprovází pocit zmatení, odcizení, deprese a traumat. Až později tento problém bývá akceptován a člověk začíná být hrdý na svou sexuální orientaci. Většina mužů i žen si tuto skutečnost začíná uvědomovat v období mezi 13. až 19. rokem života (*Lukšík, Supeková, 2003*).

1.3 Sexuální a rodová identita

Sexuální identita je identifikace sebe samotného s vlastním biologickým pohlavím.

Rodová identita je identifikování se s individuálním a sociálním bytím ženou, či mužem. Mezi sexuální a rodové identity patří: muž, žena, transsexuál: male-to-female, female-to-male, intersexuál.

Menšinové sexuální a rodové identity:

Transsexuál (transgender) – člověk, který se identifikuje s opačným pohlavím (muž se cítí být ženou a naopak). Díky hormonální terapii a operativním zákrokům lze dojít ke změně pohlaví.

Transsexuály dělíme na:

- Male-to-female – člověk, který se narodil jako biologický muž, ale vnímá se úplně nebo částečně jako žena.
- Female-to-male – člověk, který se narodil jako biologická žena, ale vnímá se úplně nebo částečně jako muž.
- Intersexuál (starší pojem hermafrodit) – člověk, který se narodil s určitou kombinací mužské a ženské fyziologie, například má současně penis i vagínu.

Všeobecně jsou ve významu pojmu identita zakódované dva aspekty. Jednak je to identita jako vlastní jedinečnost, autenticita a jejich přetrvávání v čase.

Na druhé straně identita rovněž znamená vlastní identifikaci se s postoji, vzorci chování, rolemi, apod.

První zmíněný aspekt se označuje jako „osobní identita“ a druhý jako „sociální identita“.

Není však možné mezi nimi vést jasnou dělicí čáru.

Správnost vlastní identity je neustále potvrzovaná v porovnání s tím, jak nás vnímá naše sociální okolí (*Lukšík, Supeková, 2003*).

1.4 Některé teorie vzniku pohlavní a rodové identity

1.4.1 Freudova teorie rozvoje sexuální identity

Podle psychoanalýzy S. Freuda se děti nerodí jako úplně biologičtí tvorové motivovaní silnými erotickými a agresivními pudy. Hlavní úlohou vývinu je modifikovat tyto pudy a využít psychologickou energii (libido) více kulturně akceptovatelným způsobem.

V psychosexuálním vývoji po polyfonním období, kdy je celý povrch kůže dítěte vnímavý na příjemné i nepříjemné podněty, následují podle psychoanalýzy tato stádia:

1. Orální stádium – do prvního roku života dítěte jsou dětská erotická energie a jeho pudy zaměřeny na sání. Vzniká konflikt mezi potřebou matčina prsa, který je považován za součást těla dítěte a matkou, která kontroluje kojení.
2. Anální stádium – mezi 1. – 3. rokem je dítě zaměřené na slast z vylučování, vzniká konflikt spojený s kontrolou vylučování.
3. Falické stádium – vzniká Oidipovský komplex. Chlapci si vytváří blízký vztah k matce a otce vnímají jako svého rivala v boji o matčinu lásku. Mezi 3. a 6. rokem si vytváří kastrální komplex (podvědomý strach z toho, že otec je zbaví penisu). Toto potom vede k odklonu od matky a k identifikaci se s otcem. Dívky podle Freuda získají přesvědčení, že byly zbaveny penisu (komplex Elektry), penis závidí

chlapcům a chtěly by ho mít taky. Později se tato jejich touha přemění v touhu mít dítě.

4. Latentní stádium – od 6. roku až do puberty je sexuální pud a libido méně aktivní.
5. Genitální stádium – od puberty do dospělosti dochází k identifikaci se se svým pohlavím (chlapec s otcem, dívka s matkou).

Freudovy práce zůstávají dodnes kontroverzní. Mnohé myšlenky odvodil od sledování malého počtu neurotických pacientů. Pojmy jako nevědomí, kastrální komplex apod. jsou obtížně ověřitelné (*Lukšík, Supeková, 2003*).

1.4.2 Teorie Nancy Chodorowové

Socioložka Nancy Chodorowová má blíže k pozdějším psychoanalytikům než k Freudovi samotnému, neboť vidí počátek identifikace s mužským či ženským pohlavím ve velmi časném období a odvozuje ji z fixace kojence na rodiče. Daleko více než Freud zdůrazňuje úlohu matky oproti otci. Podle Chodorowové se děti emocionálně identifikují s matkou, protože ta má samozřejmě dominantní vliv v časně fázi jejich života. Tuto vazbu je třeba v určitém okamžiku zlomit, aby vzniklo nezávislé vědomí vlastního „já“ – po dítěti se vyžaduje, aby se stalo méně závislým na matce.

Podle Chodorowové probíhá proces odpoutávání, který Freud popisuje jako „oidipovský“ přechod, jinak u děvčat a jinak u chlapců. Děvčata zůstávají bližší matce, nadále ji objímají, líbají a napodobují, co dělá. Vazba na matku je u dívek trvalejší než u chlapců. Protože nikdy nenastává zřetelný rozchod s matkou, vyznačuje se vědomí vlastního „já“ u dívky a pak i u dospělé ženy větší kontinuitou ve vztahu k těm druhým. Její identita může spíše splynout s identitou toho druhého (nejprve matky, pak muže) anebo být na ní závislá.

Podle Chodorowové to navozuje u žen vlastnosti jako citlivost a schopnost vyjadřovat soucit, které se přenášejí z generace na generaci.

Chlapci získávají vědomí vlastního „já“ prostřednictvím radikálnějšího odmítnutí původní úzké vazby na matku. Svě chápání mužství si vytvářejí na podkladě toho, co není ženské. Musejí se naučit, že nemohou být „maminčini mazánci“, kteří se pořád drží „máminy

sukně“. Konečným výsledkem je pak to, že mají menší schopnost vytvářet si vazby k druhým, místo toho si vytvářejí spíše analytický způsob posuzování světa. Přistupují k vlastnímu životu aktivněji, kladou důraz na úspěch, ale platí za to potlačením schopnosti chápat pocity vlastní i druhých.

Z pohledu Chodorowové “něco“ chybí mužům, ne ženám. Muži ztrácejí blízký vztah k matce. Mužská identita se vytváří oddělením. Proto mají muži v pozdějším průběhu života podvědomý pocit jejího ohrožení při vzniku úzkého citového vztahu s jinou osobou.

U žen je tomu naopak, jejich sebeúctu ohrožuje nepřítomnost úzkého vztahu k jiné osobě. Díky klíčové roli, kterou ženy sehrávají v časně socializaci dětí, se tyto vzorce přenášejí z generace na generaci. Ženy vyjadřují a definují samy sebe především prostřednictvím vztahů. Muži, kteří tyto potřeby potlačili, přijímají manipulativnější přístup k světu.

I tato teorie se setkala s celou řadou kritických ohlasů. Přesto však teorie Chodorowové mají svůj význam. Vypovídají nejen o utváření ženské povahy, ale pomáhají také pochopit důvod toho, proč muži jen s obtížemi dávají najevo své city (*Giddens, 2001*).

1.4.3 Teorie Carol Gilliganové

Carol Gilliganová ve své analýze rozdílů mezi pohlavími vychází z toho, jak dospělí muži a ženy vnímají samy sebe a svou úspěšnost v životě. Shoduje se s Chodorowovou, že ženy samy sebe hodnotí podle osobních vztahů a posuzují to, čeho dosáhly s ohledem na schopnost pečovat o druhé. V životě muže zaujímají ženy tradiční místo pečovatelek a pomocnic. Kvality dosažené v tomto směru však často muži podceňují, protože za jedinou formu úspěchu považují vlastní individuální prosazení. Skutečnost, že ženy usilují především o vztahy, muži hodnotí spíše jako slabost, než jako přednost, jakou to často bývá.

Gilliganová prováděla výzkum, který byl zaměřen na téma morálky a sebeuvědomění. Vyzpovídala asi dvě stě amerických žen a mužů různého věku. Mezi názory žen a mužů se objevily zásadní rozdíly. Zatímco muži měli sklon ve svých odpovědích uvádět abstraktní

ideály (povinnosti, spravedlnost, osobní svoboda), ženy se stále ve svých odpovědích vracely k tématu pomoci druhým.

Ženy byly ve svých mravních soudech méně jisté než muži, protože vnímaly možný konflikt mezi přísnými morálními zásadami a snahou neublížit druhým. Cilliganová se domnívá, že tento postoj vychází z tradiční situace žen, v níž jsou důležitější vztahy spojené s péčí o druhé, než navenek zaměřené postoje mužů. Ženy v minulosti přijímaly názory mužů, přitom si však uvědomovaly, že mají určité kvality, které většině mužů chybějí. V jejich sebehodnocení podle Cilliganové převažuje nad individuálním úspěchem to, jak úspěšně naplňují potřeby druhých.

Rovněž i tato teorie Carol Cilliganové má své kritiky. Nejvíce je jí vytýkáno, že zjišťovat něčí názor na mravní otázky není totéž, jako sledovat, jaká mravní rozhodnutí v té které situaci lidé skutečně učiní (*Giddens, 2001*).

1.4.4 Teorie sociálního učení

Podle teorie sociálního učení si jedinec osvojuje chování posilováním a napodobováním modelů mužské a ženské role. Nabízíme-li dětem – chlapcům a dívkám například odlišné hračky, má tato skutečnost vliv na hru dětí a také na zkušenost s řešením problémů.

Hračky, které bývají nabízeny chlapcům, povzbuzují schopnost zkoumání, analyzování a chápání fyzikálního světa. Oproti tomu hračky nabízené opačnému pohlaví podněcují dívky k rozvoji opatrovatelských vloh, k chápání interpersonálního a sociálního světa (*Lukšík, Supeková, 2003*).

Teorie sociálního učení vychází z předpokladu, že pohlavní identita dítěte a generová role se vytvářejí na základě výchovných zásahů jeho rodičů a vychovatelů. Lidé mají tendenci reagovat na stejné chování chlapců a dívek různým způsobem. Děti jsou svým okolím odměňovány za projevy, které přináleží jejich rodovému stereotypu, a sankcionovány za chování nevhodné. Odměna nebo trest, ať již reálný či jen očekávaný, slouží jako motivace k výběru příslušného chování.

Přijímání pohlavní role probíhá prostřednictvím:

1. Posilování – děje se formou odměn a trestů (pochvala, dar, úsměv, povzbuzení, pozornost a sdílení, anebo domlouvání, rozčilování se, mračení se, odepření pozornosti, odmítnutí komunikace, výraznější rozpačitost, fyzické tresty)
2. Pozorování – jde o sledování činnosti a reakcí druhých lidí. Pozorování je v případě projevů zvoleného vzoru nevýběrové, týká se věcí negativních i pozitivních. Pravdou zůstává, že děti mají tendenci řešit určité situace spíše tak, jak je viděly řešit druhé lidi, než tak, jak jim to bylo teoreticky vysvětlováno.
3. Napodobování – jde o zopakování dříve odpozorovaného chování, které se jeví jako atraktivní nebo je motivováno přáním být odměněn. Děti tedy přijímají svou pohlavní roli proto, aby byly odměněny, nebo aby se vyhnuly trestu.

Nejde zde však jen o působení ze strany dospělých autorit, ale také o reakce dospělých dětí, které začínají být velmi brzy na neobvyklé projevy druhých citlivé a reagují na ně odmítavě. Podobný vliv má rovněž kultura, která zprostředkovává přijatelný obraz struktur dané společnosti. Mužské a ženské vzory, které prezentují knihy, film či drama, jsou často samotným příběhem také nepřímo hodnoceny (*Janošová, 2008*).

1.4.5 Kognitivně vývojová teorie

Tato teorie vychází z ověřené zkušenosti, že jedinec je schopen reagovat na určité informace nebo situace podle toho, jak jim rozumí. Znamená to, že u daného jedince nemohou být podněty z okolí zpracovány odpovídajícím způsobem, nedosáhl-li jisté úrovně rozumových schopností. Utváření rodové identity podle tohoto pojetí vychází z vnitřní potřeby dítěte stanovit vlastní sebepojetí a najít určité nástroje k orientaci ve světě lidí. Společně s těmito osobnostními složkami se vyvíjí také jeho dívčí či chlapecké chování (*Janošová, 2008*).

Podle Lawrence Kohlberga prochází jedinec postupně třemi stadii vývoje pohlavní identity:

1. stádium: pohlavní identita - ve věku 2 let je dítě schopno kategorizovat muže a ženy na základě fyzických charakteristik
2. stádium: pohlavní stabilita - ve věku 3 - 4 let si dítě uvědomuje, že chlapec a dívka budou později mužem a ženou
3. stádium: pohlavní konstantnost - v 5. roce života se k časové stabilitě dítěte přidává stabilita v hodnocení situací (*Lukšík, Supeková, 2003*).

1.4.6 Teorie generového schématu

Na kognitivně vývojovou koncepci navázala v 70. letech teorie generového schématu. Její pozornost se zaměřovala především na tvorbu generových kognitivních kategorií, jejichž prostřednictvím děti třídí nové informace, které se týkají mužského a ženského světa. Genderová schémata lze definovat jako teorie či organizované znalostní struktury o mužích a ženách.

V dětské kognitivní struktuře se postupně vytvářejí dvě základní schematické databáze:

- **nadřazené schéma** zahrnuje všechny obecné informace, které děti potřebují, aby zařadily objekty, chování, vlastnosti a role k mužskému či ženskému světu. Tato databáze obsahuje poznatky o rozdílech mezi muži a ženami. Informací o obou rodových skupinách je zde podobné množství.
- **podřazené schéma** doplňuje předchozí obecné představy o detailnější informace, které se týkají vlastního pohlaví dítěte. Děti například znají lépe hračky, které jsou typické pro příslušníky jejich pohlaví a také si s nimi umějí lépe hrát. Tím je možné také vysvětlit, proč jsou silněji motivovány k činnostem, které jsou považovány za typické pro jejich rod.

Prostřednictvím těchto schémat jsou zpracovány nové podněty, které se nějakým způsobem týkají genderu. Podněty, které jsou s obsahy těchto databází v souladu, jsou většinou vnímány jako významnější a také bývají s větší pravděpodobností dlouhodoběji zapamatovány než informace, které jsou s nimi v rozporu. Platí zde, že batolata a předškoláci jsou vzhledem ke svým omezeným zkušenostem se sociálním světem k tomuto zjednodušení mnohem náchylnější než dospělí lidé (*Janošová, 2008*).

2 V ČEM SE LIŠÍ MUŽI A ŽENY

Rozdílnost mužů a žen můžeme vnímat v několika rovinách, především v oblasti fyzické, tedy biologické, psychické a sociální.

V následující kapitole jsem chtěla nastínit, jak se v mnohém ženy a muži od sebe liší, jak moc jsou rozdílní, z čehož také vyplývá naprosto jiné chování, očekávání, prožívání, postoje, ideály, hodnoty, způsob myšlení, vnímání světa vůbec a jak tyto odlišnosti staví ženy a muže do zcela jiných rolí, nejen u nás, ale ve všech kulturách světa.

2.1 Biologické faktory

Lidský vývoj je nesmírně složitý. Člověk se rodí se šestačtyřiceti chromozomy, které jsou uspořádány do třidvaceti párů, přičemž jednu část předává matka a druhou otec. Jeden pár chromozomů se označuje jako „pohlavní chromozomy“. Tyto pohlavní chromozomy se primárně podílí na určení toho, zda se oplodněné vajíčko vyvine v mužský či ženský plod.

Pohlavní chromozomy geneticky normálního muže se skládají z jednoho chromozomu X a jednoho chromozomu Y, zatímco geneticky normální žena má dva chromozomy typu X. Vzhledem k tomu, že matka vždy předává chromozom X, záleží na otcově genetické výbavě, aby určila pohlaví dítěte (*Renzetti, Curan, 2003*).

V prvních měsících embryonálního vývoje se vytvářejí zárodečné žlázy – ať je embryo geneticky pohlaví mužského, nebo ženského, vzniká nejdříve pohlavně neutrální zárodečná žláza složená z kůry, dřene a vcestovalých zárodečných buněk. Od sedmého týdne se u chromozomálně mužského zárodka stává dřeň základem varlat, zatímco u ženského embrya vznikají z kůry vaječníky. Tímto způsobem se pohlavně neutrální základ později vyvíjí v mužskou nebo ženskou formu.

Je pravděpodobné, že vývoj mužských zárodečných žláz podněcuje chromozom Y prostřednictvím určitého přenašeče (transmitteru), jímž je antigen HY. Naproti tomu

chromozom X nemá pravděpodobně na vývoj zárodečných žláz žádný vliv. Vaječníky vznikají pravděpodobně samy od sebe a nepotřebují k tomu žádný transmitter.

Z hlediska druhového vývoje je toto dost dobře možné, neboť předstupněm pohlavního rozmnožování je nepohlavní rozmnožování, k němuž je zapotřebí jen jediné pohlaví: samičí „prapohlaví“.

Jakmile jsou zárodečné žlázy vytvořeny, začnou vylučovat hormony, které rozhodujícím způsobem určují celý další vývoj plodu. Chybí-li androgeny (mužské hormony zárodečných žláz), začnou se utvářet ženské (samičí) pohlavní orgány, v opačném případě vznikají pohlavní orgány mužské (samčí).

V průběhu diferenciaci zárodečných žláz se vyvíjí také tělesné či somatické pohlaví, utvářejí se pohlavní orgány a další tělesné znaky typické pro jedno či druhé pohlaví (*Karsten, 2006*).

Mechanismy dalšího sexuálního vývoje se u obou pohlaví spouštějí v pozdější fázi života, při tělesném zrání. Toto stadium známe pod názvem „puberta“. Průměrný věk, v němž nastává puberta, se snižuje. Před sto lety činil průměrný věk při první menstruaci čtrnáct a půl roku, dnes již pouze dvanáct.

U chlapců nastává puberta o něco později než u dívek. Rozdíly v tělesné síle dosahují v pubertě maxima – dospělí muži mají v průměru o deset procent svalstva více než ženy a vyšší procento svaloviny je spojeno s větší tělesnou výdrží (*Giddens, 2001*).

2.1.1 Specifika ženského pohlaví

Lidské ženské tělo je vybaveno jednou zcela originální částí, která chybí u všech ostatních živočichů. Jde o tzv. „panenskou blánu“. Je to slizniční řasa, která se nachází u poševní předsíně. Tato zvláštní součást ženských genitálií vznikla pravděpodobně jako víceméně přídavný kožní záhyb u člověka, a to až teprve na úrovni *Homo sapiens*. U žádného druhu lidoopů tento kožní útvar neexistuje a musel se tedy vyvinout nejen v procesu biologického, ale i kulturního vývoje člověka.

K vývoji panenské blány došlo pouze u ženského pohlaví a neexistuje žádný odpovídající útvar u mužů, snad s výjimkou předkožky pyje.

Podle prastaré tradice bývala panenská blána považována za důkaz neposkvrněnosti a čistoty. Naopak, ztráta panenství před sňatkem, ať již v důsledku předmanželského pohlavního styku (dobrovolného nebo znásilnění), byla v řadě společností považována za těžký přečin. Dodnes je panenství dospívající dívky považováno tradičně za důkaz morální a biologické čistoty. Jsou známy i případy rituální a umělé deflorace u dospívajících dívek. Z lékařského hlediska chrání panenská blána ženské genitálie před poškozením, infekcí a zneužitím a je hlavním důkazem mravní čistoty ženy a dívky ve společnosti.

Žena od počátku své dospělosti prožívá každý měsíc děložní cyklus, provázený krvácením z rodidel, zvaný menstruace. Tento menstruační cyklus začíná u dívek v pubertě jako projev dospívání, pohlavního zrání a je známkou toho, že se stává plodnou, schopnou mít děti, a tudíž otěhotnět. Menstruační cyklus začíná zpravidla ve 13. roce a končí ve věku 45 až 55- ti let, v tzv. menopauze, čili klimakteriu. Začátek i konec menstruačního cyklu je závislý na řadě faktorů jako jsou vlivy prostředí, výživa, rasové a klimatické, vlivy, zdravotní stav, apod. První menstruace se nazývá menarché. Měsíční děložní cyklus je řízen působením hormonů. Menstruačnímu cyklu předchází zrání vajíčka, střídavě v levém a pravém vaječníku, což je spojeno s odlučováním děložní výstelky (endometria), což je spojeno s krvácením, které trvá několik dnů a opakuje se nejčastěji každých 28 dnů. Nedojde-li v období zrání vajíčka k oplodnění, odchází vajíčko z dělohy vaginou. Pokud dojde k oplodnění vajíčka, menstruační cyklus se přeruší a po celou dobu těhotenství se zastaví (Wolf, 2004).

2.1.2 Specifika mužského pohlaví

Penis je analogií ženského klitorisu a má také podobnou stavbu. Penis, česky pyj je součástí urogenitálního systému: jde o samčí pohlavní úd a kopulační orgán, kterým se při pohlavním spojení vstříkují pohlavní buňky (spermie) do pochvy samice. U mužů probíhá penisem poslední část močové trubice, jejíž zakončení se nachází na špičce žaludu. Skládá

se ze dvou rovnoběžných topořících tělísek válcového tvaru a houbovitě tkáně tvořící žalud. Jeho povrch je výstelka prostoupená mnoha nervovými zakončeními a obsahující malé množství keratinu, jenž zajišťuje ochranu proti vnějším vlivům; proto je tato tkáň snadno prostupná pro zdroje nákazy včetně např. viru HIV. Žalud je kryt kožní řasou nazývanou předkožka. Houbovitá tkáň obklopuje také močovou trubici. Penis má charakteristickou schopnost erekce.

Falus je jedním z nejrozšířenějších symbolů na světě vůbec. Objevuje se už na konci pravěku v podobě ztepilých stromů a dřevěných totemů, jinde v podobě vztyčených kamenů, kromlechů, dolmenů a menhirů. Na některých řeckých ostrovech jsou uctívány dokonce malé i velké falické symboly bohů plodnosti a mužnosti. Každá věžička kaple či věže kostela na vsi nebo ve městě je v podstatě symbolem falickým a každá loď chrámu je symbolem vulvy církve. Stejně tak i každá světnička s postelí (*Wolf, 2004*).

2.1.3 Jin-jang, mužská a ženská energie, mužský a ženský princip.

Pnutí mezi jin a jangem je hybným momentem všeho dění. Pnutí vyplývá z toho, že jin a jang mají úplně opačné vlastnosti, ale přitom je od sebe není možné oddělit, neboť v jednom je obsažený i zárodek druhého. Takový stav vyvolává paradoxní situaci, když obě síly bezděčně působí proti sobě, ale současně jsou nuceny usilovat o dosažení rovnováhy. Povaha je žne k likvidaci svého protějšku, respektive odtržení se od něho, avšak vzájemná spjatost s ním je nutí ke kompromisu. Výsledkem je jakási labilní rovnováha, v jejímž rámci však jsou ustavičné výkyvy střídání protikladů. Tato základní charakteristika činnosti jin-jangu se promítá do všech forem existence a způsobuje cykličnost jejich projevů: je den a noc, léto a zima, život a smrt, nahoře a dole, vlevo a vpravo, atd.

Základní charakteristiky jin a jangu:

Jin	jang
Samičí princip	samčí princip
Pasivita	aktivita
Žena	muž
Měsíc	Slunce
Smrt	život
Nehybnost	pohyb
Forma	beztvárnost
Hmota	energie
Voda	oheň
Podzim, zima	jaro, léto
Noc	den
Chlad	teplo
Vlhko	sucho
Tma	světlo
Těžké	lehké
Kalné	čisté
Měkké	tvrdé
Klesání	vzestup
Dole	nahoře
Vpravo	vlevo
Nitro	povrch
Zahušťování	rozptylování
Dostředivost	odstředivost

Při tomto dělení ovšem nesmíme zapomínat na jednotnou povahu věcí – že nejsou žádné skutečnosti čistě jinové ani ryze jangové, nýbrž že jsou jenom více jinového nebo více jangového charakteru. Proto budeme-li o něčem mluvit, že je jin nebo jang, musíme vždy pamatovat na relativnost takové klasifikace, aby nám neunikla podstata. Například oheň je typicky jangový, ale je v něm obsažena i jin (hmota, paliva, jež hoří) – proto nakonec také každý oheň vyhasne.

Protikladnost jin-jangu se nejvýrazněji projevuje dvěma způsoby. Prvním je ten, že jin a jang se mohou navzájem na sebe proměnit. Tím, že v jednom je zárodek druhého, ve změněných podmínkách se může změnit vzájemný poměr a dojde k převrácení původního stavu do jeho protikladu. Z toho samozřejmě vyplývá nestálost a zvratnost všeho existujícího, jelikož vše se řídí zákonem jin-jangových proměn. Je příčinou toho, že nic nemůže přetrvávat věčně a že nic není neměnné. Cyklické změny stavů se přitom mohou projevovat harmonicky i disharmonicky (*Ando, 1995*).

2.2 Psychologické faktory

Již dlouhá tisíciletí se neurofyziologové a neuropsychologové zabývají rozdílnostmi v diferenciaci mozkových hemisfér u žen a mužů. Vědci se dnes domnívají, že ženy častěji než muži využívají obou polovin mozku k úlohám vyžadujícím řečové a jazykové dovednosti (např. porozumět těžkému textu, vysvětlit někomu situaci, poznat a určit nesmyslná slova nebo slova, která se rýmují). Podle tvrzení některých vědců jsou ženy celkově ve srovnání s muži nadanější v oblasti řeči a jazyka. Levá polovina mozku je především sídlem rozumění, má funkce duchovní a intelektuální, zatímco pravá hemisféra je víceméně sídlem citů a pocitů. Ženy jsou obecně celistvěji založeny. Jsou schopny oproti mužům vykonávat více činností najednou, protože jsou schopny užívat obě mozkové hemisféry najednou.

Muži jsou více orientováni na cíl, na výkon. Žena je orientovaná více na partnerské vztahy.

Muž přistupuje k vnímání světa analyticky, zatímco žena synteticky. Žena je oproti muži více intuitivně zaměřena. Má potřebu řešit své problémy, kdežto muž často řešení problémů odkládá.

Seznam vlastností, které se stereotypně opakují, kdykoliv se charakterizují „typicky mužské“ a „typicky ženské“ způsoby chování je snad nekonečný (Karsten, 2006).

Ženy jsou zpravidla: *bezmocné, citově založené, emocionální, emfatické, jemné, milovnice dětí, mírné, náladové, nelogické, nerozhodné, nesamostatné, něžné, ohleduplné, pasivní, pečlivé, opatrné, plné porozumění, poslušné, povolné, přitažlivé, dráždivé, příjemné, senzibilní, slabé, soucitné, šarmantní, taktní, toužící po jistotě, úzkostné, vyžadující ochranu, zaměřené na rodinu, závislé, zranitelné, upovídané, atd.*

Muži jsou zpravidla: *agresivní, aktivní, autoritativní, bojovní, ctižádostiví, dobrodruzi, dominantní, neohrožení, nesnadno zranitelní, nezávislí, objektivní, věcní, odhodlaní, odolní, odvážní, opovázliví, panovační, podnikaví, přímí, racionální, realističtí, rozhodní, rozvážní, sebejistí, sebevědomí, schopni sebeovládání, silní, energičtí, soutěživí, spolehliví, stateční, smělí, tvrdí, velcí, silní, vůdci, vyrovnaní, zodpovědní, nepláčou, atd. (Karsten, 2006).*

V průběhu vývoje se mužská a ženská těla, mozky a hormony specializovaly na to, aby co nejlépe vyhovovaly jejich rozdílným úlohám a činnostem. Muž je například velmi účinně zařízen tak, aby se vyrovnával se silnými city tichým řešením problémů. Přizpůsobil se své roli lovce a ochránce v džungli a tichým řešením problémů se vyrovnával se silnými pocity strachu, hněvu a ztráty. Nejeфекtivnějším způsobem bylo důkladně si promyslet, jak ochránit sebe a svou rodinu.

Naproti tomu ženy se přizpůsobovaly své roli živitelky a naučily se vypořádávat se se svými pocity především hovorem a podílením se o ně s ostatními v rodině a komunitě. V tom se nejen odráží ženská tendence užívat obou mozkových hemisfér současně, ale při vědeckých testech se ukazuje i ženská převaha, jde-li o řečové dovednosti levé hemisféry,

zatímco muži jsou ve výhodě, vyžadují-li testy prostorové dovednosti pravé hemisféry (Gray, 1995).

Muži velmi rádi zdůrazňují rozum, logiku a věcnost na úkor svých ženských protějšků.

Muži snad v sobě tyto vlastnosti i pěstují, aby se snadněji ubránili úzkosti ze zženštění a zároveň aby získali převahu nad ženami. Tím, že jde mužům více o věc, zásadu, logiku či pravdu, se muži vyhýbají ovlivnění vcítěním se do druhého i vlastním emocím.

Zvláště v emočním vztahu k ženám se muži cítí v nevýhodě a tím více podtrhují nadřazenost rozumu. Ženskou logiku často zesměšňují, myšlení žen označují za typicky ženské, za subjektivní, úsudek za předsudek, zvědavost za zvědavost. Zdůrazňují převahu svého ducha, vědění, jasnost úsudku, intelektuální rozhled. Je však pravděpodobné, že se jedná o útěk z onoho příliš těsného ženského objetí, také o výhodnější startovací pozici, jež souvisí s výraznější podporou chlapců v jejich individuaci, s možností jasnější artikulace sexuálních i agresivních impulsů, v dobývání a podmaňování si okolí.

Podrobná zkoumání lidského rozhodování a jednání dokazují, že se tyto duševní procesy dějí v emocionální rovině, a teprve až potom jsou jednak zdůvodněny a pak také korigovány rozumem. I proto na něj klade muž větší důraz, neboť představa, že jej něco ovládá a řídí, ohrožuje jeho mužnost, kontrolu a sebekontrolu. Proto v jedné pohádce muž neprozradí, jak vyřešil hádanku princezny – své budoucí ženy, aby si u ní udržel svoji autoritu. Utrpení mužů často plyne z pokusů dosáhnout nemožného – po něčem sáhnout, to zadržet, vlastnit, měřit, ovládnout – místo nechat se vést, nechat volný průběh vývoji, ponořit se a porozumět. Muži chtějí hned něco dělat, řešit, vidět výsledky a účinek vlastního chování, jen tak se jim to zdá smysluplné. Proto kladou takový důraz na sílu, vůli a čin, fascinují je hrdinové, ale i postavy princů, králů, siláků, kouzelníků, ale i d'ábla.

Muži jsou emočně fixováni na sebe, zvláště na svoji mužskost, kterou pečlivě střeží a reagují na její ohrožení či zranění agresí, která se může projevovat i formou odvrácení se či přerušování komunikace. Jejich hlubší emocionální vrstva je jim často nedostupná, souvisí totiž s jejich původním symbiotickým vztahem k matce a nebezpečím zženštění (viz. výše uvedené teorie vzniku a rozvoje pohlavní identity). Teprve po upevnění jejich mužnosti se jim postupně otvírá cesta k integraci a žití této dříve potlačované či slabé ženské stránky.

Tím, že se muži stále starají o svou mužnost, jsou pak o to více v této oblasti zranitelní, jak ze strany mužů, ale ještě více ze strany žen.

To, že se muž o svůj partnerský vztah zpravidla příliš nestará, souvisí s jeho samozřejmou konzumací. Je-li opravdu otřesen opuštěním či smrtí své partnerky, rozpadem rodiny, ztrátou úcty následkem ztráty zaměstnání či sexuálním selháním, pak mohou být následky o to těžší: psychosomatická onemocnění, srdeční infarkt, či dokonce časná smrt. Citovost tudíž znamená diferencované emoční vnímání (oproti běžně zdůrazňovanému emočnímu reagování) vnitřních i vnějších podnětů, zahrnuje i emoční vřelost, opravdovost, emoční toleranci a vcítění se, smysl pro spravedlnost, sebekritiku, a podobně.

Muž má potřebu ženě imponovat, dobývat, získávat patřičné uspokojení v sexuální oblasti a zároveň mít to, co poskytuje matka – jak jistou péči a pohodlí, tak i dostatek pohody. Typicky mužský je tedy strach ze selhání, ponížení a prohry, na hlubší nevědomé úrovni z opuštění partnerkou.

Muži se nemění – ženy si mají rozmyslet, zda milují muže takového, jakého jej poznaly. Muži chápou přání žen je změnit, jako omezování svobody, která patří k jejich mužskosti. Přejí si, aby se ženy staly soběstačnějšími, eventuálně i aktivnějšími a kreativnějšími, budou se pak k nim rádi navracet.

Muži jsou egoističtější, více berou, než dávají. Dárek, například květiny, u nich již znamená překonání sama sebe, je to vlastně projev lásky. Na druhé straně chtějí být muži dobyvateli a ochránci žen. I zde se zračí nejen jejich vědomější mužský individualismus, nýbrž i předchozí zkušenost jednostranného dostávání, hýčkáni matkou. Zároveň znamená pro muže dávání i vydávání se. Obávají se, že to, co si vydobyli (své mužství), by mohli v partnerství opět ztratit, dle motto: podáš ženě prst a ona chce posléze celou ruku.

Muži berou vše doslova, například vyjádření žen v hádce o okamžitém rozvodu, o tom, co by muži žena nejrady ušetřila, apod. Tam, kde ženy popustí uzdu svým emocím, nasadí muž o to více logiku. Souvisí to s mužskou kompenzací citového života rozumem a věcností, s jejich emočním analfabetismem a tím i bezbranností při vystavování se emocím partnerky. Muži jednak potlačí vše ženské kvůli své identifikaci s otcem, za druhé je jim zatěžko ženu (matku) odmítnout a za třetí se obávají silné emoční ženy, která by si je mohla podmanit. Muži tak raději zůstávají na své silné „parketě“, odkud pramení jejich

přání, aby žena jasně formulovala, co od nich chce, a oni se podle toho zařídí (*Poněšický, 2004*).

Ženské nevědomí se spíše vyznačuje obrazností, je širší a méně zaostřeno. I ženský intelekt – možná z důvodu zapojení obou hemisfér, ale i následkem psychologického trvalého spojení s matkou, s počátkem, s neverbálním komplexním vnímáním a prožíváním, je více „analogový“ nežli „digitální“, více syntetický než analytický, celostní.

V jejich úsudku nejde ženám tolik o věc a zásadu, jako o člověka a vztah. Ženy jsou často z emocionálních důvodů méně přístupné disputacím a kritice, již snadno chápou jako odmítnutí či jako skvrnu na jejich atraktivitě. Na druhé straně odmítají logické argumenty a věcnost i proto, že nejsou adekvátní mnohým mezilidským emočně problematickým situacím. Na místě je spíše typicky ženská moudrost, jemná receptivita a intuice – vždyť to byly většinou jen ženy - věštkyně, které často předpovídaly budoucnost.

A jak je to s citovostí a citlivostí u žen? Ženy jsou známy svou otevřeností a citovou prostoupeností všech svých vztahů. Jejich citovost má však někdy i své slabé stránky. Někdy může být tak intenzivní, že jde na úkor úsudku, smysluplného účelného řešení. Dále se jedná i o emoce, jež nejsou adekvátní dané situaci a mohou mít až destruktivní charakter. Někdy také může být na sebe zaměřená citlivost zaměňována a vydávána za citovost. Ženská senzibilita, někdy až přecitlivělost, může být někdy egocentrická, kdy se jedná o stálé zabývání se sama sebou, například tím, zda je dostatečně respektována vlastní osobnost. Zde hraje roli ženský důraz na jistotu ve vztazích a komunikaci, jakož i jejich větší nejistota, zvláště v sebeocení. Proto se žen více dotýká odmítnutí či problémy ve vztazích, jejich dočasné ochladnutí, zvětšení distance či konflikt, jakož i kritika jejich chování, vzhledu, inteligence a podobně. Mnohé ženy mají strach se poddat lásce, oddat se, neboť jsou tím aktivována jejich ranně dětská a neutuchající přání po naprostém spojení, jimž by musely čelit, aby se vyvarovaly zklamání. Zároveň mají strach, například během ztráty sebekontroly při milostném aktu – strach z agresivních či jinak nepřijatelných impulsů, které by pro ně tak důležitou harmonii narušily. Žena se cítí ohrožena nejen subjektivně prožívanou nedostatečnou jistotou ve vztazích a nedostáváním dostatečného množství lásky, ale i nedostatkem uznání.

Ženy hledají v partnerovi především svou nejlepší přítelkyni mužského pohlaví. Teprve v druhé řadě k tomu přistupuje erotika, sexualita se stává jakýmsi kořením života, svátkem, který vystřídá všední starosti. Ženy chtějí slyšet, že jsou milovány, teprve pak se také zamilují. Ženy si přejí větší emoční blízkost, než jaká je mužům milá. Jedná se jak o tělesnou blízkost, tak i o intimní rozhovory. Snášejí obtížněji distanci a považují odstup za známku nedostatečné lásky.

Ženy jsou altruističtější než muži, dělají více pro vztah, je to pro ně samozřejmost, kterou tudíž očekávají i od muže. Jejich motto zní: láska se nemusí žádat. Představují si, že když toho pro vztah tolik dělají, někdy se i obětují, tak to musí muž vidět a lásku opětovat. Nějakým způsobem o lásku žádat, to by pro mnoho žen znamenalo bolestné ponížení (*Poněšický, 2004*).

Vztahy mezi muži a ženami jsou tím více neuspokojivé, čím méně oba vyřešili svůj vývoj k mužství a k ženství. Místo aby potvrzovali jinakost druhého a těšili se z ní, snaží se druhého dělat odpovědným za to, že se jim tento nedá k dispozici ve prospěch vlastního sebepotvrzování. Podíváme-li se na to, co a proč si muži a ženy vyčítají, dojdeme k překvapivému závěru, že se jedná o to, co je zpočátku na druhém fascinovalo: jejich ženství a mužství. Muži během zamilování, omámení láskou, po čase svým partnerkám předhazují, že je chtějí k sobě a rodině silným vztahem přikovat, přejí si neustálou blízkost, místo aby si oba dopřáli dostatečnou volnost. Snaží se o muže neustále pečovat, měnit jej, vychovávat, působit na něj, pořád mu něco vytýkají.

Dříve nebo později kritizují muži na ženách i jejich emocionalitu, nedostatečné sebeovládání a racionálnost. Přitom muže původně dojímalo ženino budování společného hnízda, přál si zakotvit ve společném domově, líbilo se mu, jak o něj žena pečuje, měla na něj zmírňující, usměrňující vliv. Vzrušovala ho partnerčina rozdílnost, emoční otevřenost a spontanieta, jež i jemu umožnila se otevřít. Problém je v tom, že tato přání a touha získat v druhém to, co sami nemají, se mohou stát příčinou odcizení a úzkosti.

A tak nejdříve ženu fascinuje to, že konečně našla někoho, kdo vyzařuje pevnost, umí se prosadit, je na něj spolehnutí, jeho zdrženlivost je pociťována jako další klad. Též vnímání muže jako nerozvážného chlapce a dobrodruha ji fascinuje, někdy i chuť jej zkrotit, a tak si potvrdit moc své lásky a atraktivity. To vše se pak může změnit ve zklamání a výtky, že

muž je příliš nezávislý, stále pryč, nemá čas ani pro ni, ani pro rodinu, stává se nepřístupným, stahuje se do sebe. Stále méně se dostává ženě uznání a pozornosti, muž nebere její starosti či práci opravdu vážně. Jeho sílu a průraznost, na něž byla žena hrdá, začne označovat za agresivitu, ze které má spíše strach. Vyčítá muži jeho egocentrismus, distancovanost, málomluvnost, nedostatek vcítění, zájem pouze o sex.

Jde o to, že si každý vlastně přeje posílení jak své vlastní identity, tak i její doplnění vztahem k druhému (*Poněšický, 2004*).

2.2.1 Archetypy, anima, animus

Termín archetyp je odvozen z řečtiny; znamená pravzor, praobraz či pratvar, tedy něco prapůvodního. Rozumí se jím především psychologický fenomén analogický instinktům, s tím rozdílem, že zatímco instinkty (pudy) znamenají vrozené, preformované tendence chování, znamenají archetypy vrozené, preformované způsoby nahlížení a cítění světa. V tomto smyslu stejně jako instinkty vyjadřují určitý druh zkušenosti celého lidstva, který tvoří trvalou, z generace na generaci přenášenou paměť. C. G. Jung, který vypracoval psychologickou teorii archetypu, nazývá tento fenomén také jako „praobraz“ a chápe jej jako praobraz věčně se opakujících existenciálních mezních situací. Archetyp není jen obraz, ale také síla, či motiv. Tato síla je spojena s pocity a pudí člověka k určitému jednání. Navenek se archetypy projevují v symbolech a jejich počet je omezen. Nejznámější z nich jsou archetyp muže a ženy, hrdiny, matky, osvobozené panny, krásky a zvířete, hledání, bloudění, poznávání, zrady, návratu a další.

Archetypy tvoří tak zvané „kolektivní nevědomí“, které je společné všem lidem bez rozdílu jejich kulturní příslušnosti. Aktivované archetypy se projevují zejména ve snech, ale jsou obsaženy také v mýtech, pověstech a pohádkách, vystupují v umělecké tvorbě, objevují se i v určitých patologických duševních stavech. Nabízí se určité významové srovnání archetypu s Platonovým pojmem „ideje“ (transcendentní platformy bytí), které Jung chápe jako filozofické rozšíření psychologických archetypů. Archetypy jsou nevědomé formy pro životně významné lidské zkušenosti.

Aktivované archetypy intervenují významně v lidských vztazích, například erotických, jako praobrazy ženského a mužského a jako jejich světlé a temné, nebeské a pozemské varianty. Například archetyp ženského ukrytý v psychice muže jako tzv. „anima“, vystupuje ve variantách žena – matka, milenka, sestra, mytologicky pak jako Eva nebo Maria, nebo pak v temném aspektu jako žena – čarodějnice Hekaté, Gorgona, apod.

Archetypy v tomto smyslu reprezentují věčná témata lidské existence, která se věčně vracejí a stále vzrušují lidskou psychiku (*Nekonečný, 1993*).

Pojmy „anima“ a „animus“ jsou obrazy duše (latinsky anima – duše), duševní obsahy opačného pohlaví, momentálně vyloučené z obrazu úplného bytostného Já. Tento pojem vychází z toho, že každý člověk vytěšňuje přání a fantazie opačného pohlaví. Toto vytěšnění pomáhá vystavět nějakou předem danou, všem lidem společnou vnitřní strukturu, jakýsi archetyp, který ovlivňuje fantazijní život, sny a často i lidské chování (*Schmidbauer, 1994*).

Archetypální figura „obrazu duše“ nahrazuje vždy implementačně – pohlavní část psyché a ukazuje jednak jakým způsobem je k němu formován náš vztah a za druhé představuje sediment všelidské zkušenosti s opačným pohlavím. Rozličnost obrazu duše je téměř nevyčerpatelná. Obraz duše je zřídka zjednotřený, téměř vždy je to zjev zobrazující komplexy, vybavený všemi vlastnostmi opačné povahy, pokud jsou tyto typicky ženské, respektive mužské. První nositelkou obrazu duše je pro muže matka, později jsou to ženy, které jej citově vzrušují, lhostejno, zda v pozitivním či negativním smyslu. Odloučení od matky je jedním z nejdůležitějších a nejchoulostivějších problémů zrání osobnosti. U ženy je obdobně prvním nositelem obrazu duše otec. Animus je pak obohacován citovými prožitky dalšími muži.

Zatímco anima bývá zobrazována jednou postavou, animus je nejčastěji pluralitní. Setkání s obrazem duše vždy značí, že je skončena první polovina života s jejím nutným přizpůsobením se realitě a tím podmíněným vnějším zaměřením vědomí a musí být nyní dosaženo nejdůležitějšího stupně přizpůsobení se vnitřního, konfrontace s vlastní – opačně pohlavní částí. Aktivace obrazu duše je událostí osudového významu, neboť je neomylným znamením pro to, že druhá polovina života začala. Když je obraz rozpoznán a pochopen, pak přestane působit i z nevědomí a dává nám možnost, abychom diferencovali i tuto opačně – pohlavní část naší psyché a zařadili ji do vědomého zaměření, čímž je dosaženo

obzvláštního obohacení obsahů, nacházejících se ve vědomí a tím rozvinutí osobnosti (Nerad, Neradová, Mikota, 1989).

Anima je archetyp, který působí hlavně v mužské duši. Ve snech, pohádkách a mýtech se projevuje v postavách princezen, víl, či kouzelnic. Přichází i jako múza, která inspiruje k dobrodružstvím v umění i v životě. Kdo se svou animou nenechá vést, propásne to nejkrásnější, co může prožít. Ale pozor – je hravě lstivá a nevdá jí, když „svého člověka“ přivede do maléru (Říčan, 2007).

2.3 Sociální a kulturní faktory

Pojmy žena a muž jsou v novodobé racionální tradici utvářeny a vykládány jednak jako univerzální pojmy, tedy pojmy, které mají obecně platný význam, a zároveň jako pojmy, které jsou protikladné a vzájemně se vylučují. Navzájem se také doplňují a společně vytvářejí celek – jako den a noc, rozum a cit, vnější a vnitřní.

Žena bývá přirovnávána k přírodě, nebo s přírodou ztotožňována, žena rodí děti, jako dává příroda plody. K dvojici příbuzných pojmů žena a příroda bývá protichůdnou dvojicí muž a civilizace (Věšíňová-Kalivodová, 1999).

Přestože ženy mohou vykonávat stejně nebo i více práce než muži, téměř všude na světě jsou odpovědné za domácí práce, výchovu dětí, přípravu pokrmů a úklid. Muži jsou zase naopak odpovědní za styk domácnosti s vnějším světem. V loveckých a sběračských společnostech musí muž chránit ženu a kojence před nebezpečím, ve specializovanějších společnostech zastávají politické a rituální funkce. Někteří antropologové spatřovali hlavní důvod podřízenosti žen v biologicky podmíněné skutečnosti, že ženy během těhotenství a kojení ztrácejí svoji fyzickou pohyblivost. Překážky bránící volnému pohybu připoutávají ženu k domovu, zatímco muž se může volně pohybovat.

V mnoha společnostech převládá názor, že ženy mají k přírodě blíže než muži, kteří jsou častěji považováni za kultivovanější než ženy.

Žena musí kvůli svému tělu a jeho biologickým funkcím (menstruace, porod, kojení) strávit „druhovým chováním“ více času než muž, který má více volnosti soustředit se na „čistě kulturní projekty“. Ženské tělo a jeho funkce stavějí ženu do společenských rolí, které jsou obecně považovány za nižší než mužské role (vaření, uklízení, atd.). Díky těmto skutečnostem získává žena mentální strukturu, která se liší od mentální struktury muže a má podle všeobecného přesvědčení blíže k přírodě. Ženy bývají často považovány za pasivní a muži za aktivní, což je velmi rozšířený názor, ať už se týká sexuálního jednání, šíření kultury, nebo rolí obou pohlaví při udržování společnosti.

Skutečností ovšem zůstává, že ženy na celém světě plní i kulturní role. V mnoha společnostech jsou to ve skutečnosti ženy, kdo udržuje a předává tradice. Často se taky považuje za přirozené, že ženy jsou více nábožensky založené než muži. Ve Středomoří jsou muži považováni za sexuální „přírodní sílu“ a z tohoto důvodu je vina za znásilnění připisována ženě. Žena má být natolik prozíravá, aby se vyhýbala mužům, kteří údajně nemohou ovládnout svůj pohlavní pud. Skutečnost, že ženy menstrují, rodí a kojí děti, jim propůjčuje nejednoznačné a někdy i nebezpečné postavení mezi přírodou a kulturou (Eriksen, 2009).

3 ŽENSKÁ A MUŽSKÁ ROLE

3.1 Učení se dívčím a chlapeckým rolím

Pohlaví dítěte je známo nejpozději v době jeho narození. Rodiče na tuto skutečnost reagují změnou svého postoje k dítěti a určitým chováním, které z něho vyplývá, například tím, že dítěti dají mužské nebo ženské jméno. Jejich chování postupně stále více posiluje takové projevy dítěte, které podle jejich názoru odpovídají dívčí nebo chlapecké roli, a opačné potlačuje. Chlapci a dívky jsou již od narození posuzováni jinak a rodiče od nich mají jiná očekávání. Zdůrazňují rozdíl v úpravě zevnějšku, nabídce hraček a her, způsobu chování, verbálního vyjadřování, emočních projevů, atd.

Předškolní děti si uvědomují rozdíl obou pohlaví. Znají i obsah chlapecké a dívčí role. Vědí, jak vypadá a jak se má chovat chlapec nebo holčička, a podle toho se umějí orientovat. Tuto roli akceptují i oni sami. Chtějí vypadat stejně jako ostatní děti téhož pohlaví, mají tendenci se stejným způsobem chovat a dávají přednost hře s dětmi téhož pohlaví, s nimiž se ztotožňují. Rodiče tuto tendenci podporují a takové projevy pozitivně hodnotí. K rozvoji této složky identity přispívají sociokulturní vlivy, značný význam má působení médií – dětských knih, pořadů v televizi, filmů, divadelních představení, v nichž jsou určitým způsobem prezentovány děti i dospělí obou pohlaví.

V předškolním věku pokračuje dále proces diferenciací chlapecké a dívčí role, i když své pohlaví znají už děti v batolecím věku, vědí, zda jsou kluk nebo holka. Rozvoj této role je výsledkem sociálního učení (*Vágnerová, 2000*).

Ve věku, kdy jdou děti do školy, si už rozdíl mezi chlapci a dívkami velmi dobře uvědomují. Nepředpokládá se, že by během školní docházky škola jednala jinak s chlapci a jinak s děvčaty, ale v praxi nadále existuje řada faktorů, které ovlivňují pohlavní diferenciaci dětí. Existují některé školní předměty, které jsou pro chlapce a děvčata odlišné. Například chlapci mívají dílny, děvčata vaření nebo šití. Často jsou chlapci a dívky vedeni také k tomu, aby se věnovali odlišným sportům (*Giddens, 2001*).

Ve třech letech si děti myslí, že by se mohly snadno stát dítětem opačného pohlaví, kdyby se stejně oblékly a měly stejný účes jako děvčata. Ve čtyřech letech už děti vědí, že jejich pohlavní identita je trvalým znakem a že se nikdy nezmění, i kdyby se oblékly jak chtěly.

Vědomí pohlavní identity se na konci tohoto období projeví důrazem na určitou úpravu zevnějšku – děti odmítají oblečení a věci typické pro opačné pohlaví. Zejména chlapci se brání tomu, aby vypadali jako holčičky. Považují dívčí oblečení za degradaci své osobnosti, která je podporována sociálně – reakcemi jiných lidí.

Přijetí mužské či ženské identity se projevuje i postupnou diferenciací dětské hry. Chlapci se obecně chovají při hře agresivněji a projevují více fyzické aktivity. Jejich hra bývá hrubší, častěji se pokoušejí nad svými vrstevníky dominovat. Mají sklon reagovat fyzickou silou. Bývají zvědavější a více motivovaní k průzkumné aktivitě. Předškolní dívky se projevují jako submisivnější, bázlivější, s větším respektem k sociálním normám a lepší sebekontrolou, než jakou bylo možné vidět u chlapců.

Identifikace s mužskou či ženskou rolí se projevila i v kresbě 80-ti slovenských předškolních dětí, které měly nakreslit libovolnou lidskou postavu: 80 procent chlapců a 87,5 procent dívek nakreslilo člověka stejného pohlaví.

Definitivní uvědomění a přijetí pohlavní role jako něčeho neměnného nastává v předškolním věku. Vysvětlení příčin, proč je to právě v této vývojové fázi, může být více. Tato změna může souviset s rozvojem poznávacích procesů a je výsledkem sociálního učení. Další teorií je, že děti v každém vývojovém stádiu musí řešit určitý konflikt mezi pudovými tendencemi a požadavky společnosti, tj. tlakem vnější reality.

Konflikt předškolního věku je soustředěn na genitální stadium. V této fázi děti dospívají natolik, že si uvědomují své vlastní pohlaví a toto zjištění je vede k přání zaujmout pozici rodiče stejného pohlaví. Sigmund Freud nazval tento konflikt podle řeckých bájí buď Oidipovským komplexem, nebo komplexem Elektory. Problém je za normálních okolností řešen potlačením touhy po rodiči opačného pohlaví a identifikací s rodičem téhož pohlaví. Dítě si své přání takto splní, ale jen na symbolické úrovni – tím, že získá identitu toho, kým chce být. Uspokojí se ztotožněním s rodičem stejného pohlaví, tedy přijetím pohlavní role.

Tato skutečnost zároveň posiluje motivaci k učení dalších projevů chování takového dospělého. Freud zdůraznil souvislost této proměny s přijetím a internalizací rodičovských

morálních standardů. Zralost osobnosti, která se projevila zvládnutím Oidipovského či Elektrina komplexu, se projeví i schopností regulovat vlastní chování prostřednictvím superega, tj. samostatněji, na základě osvojených norem (Vágnerová, 2000).

3.2 Genderová socializace

Socializace je proces, v němž se jedinec učí společenským normám a hodnotám. V genderové rovině to znamená, že se chlapci učí být chlapci a dívky se učí být dívkami. Učení se genderu probíhá zejména v dětství na základě genderově podmíněných očekávání rodičů a blízkého okolí. V důsledku strategie „pokus-omyl“ se dítě učí, co je pro něj jako pro chlapce či dívku „vhodné“ – které hračky, oblečení, aktivity, chování mu jsou na základě jeho pohlaví „přiděleny“. Tyto tlaky okolí jsou velice silné, což je patrné zejména u chlapců, kterým jsou např. zpravidla přidělovány striktně chlapecké hračky na rozdíl od dívek, jimž je dovoleno hrát si i s autíčky či vojáčky, tedy hračkami přidělenými chlapcům. V tomto procesu není dítě pouze pasivním subjektem, ale přímo se účastní a učící se osobou. Svému genderu se neučíme pouze v dětství, ale v celém průběhu života

(www.wikipedia.org).

Rozvoj vlastní chlapecké či dívčí role je výsledkem sociálního učení:

- **podmiňování:** rodičovské postoje a očekávání posilují chování určitého typu. Dítě je za vhodné projevy chování pozitivně hodnoceno, a proto se mu spíše naučí.
- **učení se nápodobou, resp. identifikací:** děti napodobují takové projevy chování, které vidí u rodiče, nebo staršího sourozence stejného pohlaví. Rodič je pro něj jako model mužské či ženské role velmi významný (Vágnerová, 2000).

3.3 Genderové stereotypy

Genderové stereotypy jsou ustálená až rigidní a zjednodušená přesvědčení, normy o vlastnostech, průměrném chování, dovolených aktivitách mužů a žen (*Lukšít, Supeková, 2003*).

Rozdíl obsahu mužské a ženské role není dán jen biologicky, ale má i své sociální vymezení. Každá společnost si vytváří určité stereotypy, které fungují jako sociální očekávání: tj. vymezují pro chlapce a dívky přijatelné chování i úpravu zevnějšku. Tuto společenskou normu je třeba respektovat, společnost si vytváří tlak na její přijetí a opačné jednání nějakým způsobem sankcionuje (např. odmítáním).

V západní společnosti jsou některé mužské a ženské vlastnosti chápány jako protikladné. Tato tendence se prostřednictvím tradice udržela dodnes. Psychické vlastnosti, které jsou považovány za typicky mužské či ženské, existují u obou pohlaví, ale pouze u jednoho z nich jsou pozitivně hodnoceny, a tak sociálně posilovány. Opačné projevy jsou pak zeslabovány prostřednictvím negativní zpětné vazby.

Stereotyp chlapecké role je tradičně charakterizován vlastnostmi, jako je nezávislost, soutěživost, sebevědomí, síla a dominance, tj. takovými, které vedou k aktivnímu, asertivnímu a nezávislému chování.

Stereotyp dívčí role je typický opačnými vlastnostmi, jako je závislost, empatie, citovost, laskavost, jemnost a bezmocnost (často spíše demonstrována než reálná). Tyto vlastnosti vedou k chování, v němž převažuje empatie k ostatním, jejich podpora a tendence jim pomáhat. Jde o komplementární, submisivní chování ve vztahu k asertivní dominanci mužské role (*Vágnerová, 2000*).

Gender nemusí odpovídat pohlaví jedince. Pokud je gender a pohlaví ve shodě, je jedinec heterosexuální. Pokud ve shodě nejsou, je jedinec transsexuální, tzn. cítí se být opačným pohlavím.

Genderové stereotypy jsou zjednodušující představy a popisy „femininní ženy“ a „maskulinního muže“, tzn. jak má správná žena či muž vypadat, jak se má chovat, co má cítit, jak má „myslet“ atd. Tyto představy jsou založeny na předpokladu, že osoba nemá žádné charakteristiky opačného pohlaví, tzn. je „ryze mužský/ženský“. Ačkoli se dnes již

neprosazuje naprosté dodržování těchto stereotypů, jak tomu bylo v minulosti, stále jsou osoby, které nejsou považovány za konformní s touto představou, stigmatizovány a často považovány za deviantní (www.wikipedia.org).

3.4 Role muže a ženy v současné době

V průběhu posledních padesáti let došlo ke změně v pojetí mužské a ženské role. Tento proces sice probíhal pomalu, ale jeho důsledky jsou zřejmé. Lze je pozorovat i v takových znacích, jako je oblečení, způsob trávení volného času, apod. Projevují se i v oblastech, které nejsou zřejmé na první pohled, jako je vymezení vlastní identity a sociální očekávání, které je zaměřené na jedince opačného pohlaví. Změna v pojetí těchto rolí má odlišný význam jak pro muže, tak pro ženy.

Ženy jej chápou spíše pozitivně, jako dosažení rovnoprávnosti. To znamená zvýšení vlastní prestiže a možnosti získat lepší sociální pozici. Ženská role se oproti tradičnímu pojetí stává více dominantní, samostatnější a nezávislejší. Z psychosociálního hlediska jde o symetrizaci mužské a ženské role, která ženám subjektivně slouží jako potvrzení jejich hodnoty. Tento proces je často prezentován jako emancipace. To znamená, že pro ženy představuje zisk, přinejmenším ve smyslu dosažitelnosti specifické společenské prestiže. Na druhou stranu ovšem přinesl reálnou zátěž dvojí role – mateřské a profesní.

Pro muže nebylo spojeno vyrovnání pohlavních rolí s žádným zjevným ziskem. Tato sociální změna mohla přispět k jejich dezorientaci. Muž ztratil svou dříve formálně deklarovanou dominanci a společenskou pozici. Ztratil ji přinejmenším na formální úrovni. Pokud by ji chtěl získat fakticky, musel by o ni bojovat a potvrdit ji tak reálnými kompetencemi. Tento fakt jistě přispěl ke zvýšení nejistoty mužů a stimuloval tak různé obranné tendence – agresi, rezignaci, racionalizaci, apod. Role muže není v současné době přesně sociálně vymezená, stejně tak ovšem i ženská role. Každý ji tak naplňuje podle svých představ a kompetencí. Tato volnost přinesla řadu možností, ale zároveň i ochuzení o určitou, formálně danou jistotu.

Současné ženy interpretují mužskou roli nejednoznačně a mnohdy i protikladně. Často ji definují pomocí velmi rozmanitých, někdy i vzájemně se vylučujících vlastností a znaků. Projevuje se zde přetrvávající, zafixovaná potřeba idealizovaného, dominantního muže-opory, ale i potřeba partnera na stejné úrovni, který by se podílel na plnění všech povinností. V některých případech může jít až o představu žádoucí podřízenosti muže, který nemá právo v rodině rozhodovat. Tyto dva požadavky nejsou zcela slučitelné, což si většina žen ovšem neuvědomuje.

Rozpor se projevuje i v chování. Současná žena mnohdy trestá muže za takový projev, který od něj zároveň sama vyžaduje. Zdá se, jakoby jí šlo jen o to získat dominantního muže, kterého postupně dotlačí do submisivní a neimponující pozice. Ambivalentní postoj žen přispívá k obecnému zmatení mužů, kteří dobře nevědí, co se od nich vlastně požaduje.

Nejednoznačnost vymezení je typická i pro mateřskou a otcovskou roli. Matky vyžadují, aby otec plnil své povinnosti, tj. aby se svým chováním přibližoval jasně stanovené náplni mateřské role, ale zároveň mu odmítají přiznat i příslušné pravomoce.

Matka nepochybuje o tom, že ve vztahu k dětem má právo rozhodovat především ona. To znamená, že takto vymezená otcovská role je méně významnou a podřízenou rolí, s nižším sociálním statutem nejen v rodině, ale i v široké společnosti.

Mateřská role v sobě zahrnuje více povinností a zodpovědnosti, má však i větší privilegia a vysoký sociální status. Takové vymezení se projevuje samozřejmostí požadavku mít děti ve své péči i po případném rozpadu manželství. Za těchto okolností žena přijímá riziko přetížení mnoha povinnostmi, zatímco muž je vystaven riziku osamocení a ztráty mnoha rolí, i veškerých vazeb k bývalé rodině. V takové situaci se projevují důsledky proměny mužské a ženské role spíše negativně.

Mužská role je v současné době ve svém obsahu redukována. Muž je vytlačován na okraj rodiny, kde je považován za postradatelného. Ztráty, k nimž proměna mužské role vedla, se zatím projevují spíše v soukromé oblasti. Role muže ve společnosti, zejména profesní role, se ve větší míře nezměnila. Zde si zatím uchovává většinu svých privilegií a zde je jeho role rovněž přesněji definována, takže ji může snadněji zvládnout. Může mu také přinést i větší uspokojení, protože má možnost se na ni ve větší míře soustředit, věnovat jí veškerý čas a energii. Z toho ovšem vyplývá i riziko, že případný neúspěch v této oblasti

nebude mít čím kompenzovat. Ženská role je diferencovanější v nárocích i z hlediska možného rozložení uspokojení a ztrát (*Vágnerová, 2000*).

Muži často definují to, co je a není žensky atraktivní. Vnášejí do žen jak to temné, nevypočitatelné, emotivní a přírodně nízké tak i to krásné, éterické, žena je pramenem inspirace, modelem malířů a básníků, věčnou hádankou i svůdnicí (*Poněšický, 2004*).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 PRAKTICKÁ ČÁST

Následující text shrnuje výsledky mého výzkumného šetření v oblasti zkoumané problematiky. Jeho cíle jsou formulovány do pěti výzkumných otázek

Design výzkumu je navržen tak, aby bylo možné získaná data zpracovávat podle zásad kvantitativního výzkumu.

4.1 Cíl výzkumu

Problematika, kterou jsem v této práci zkoumala, zůstane pravděpodobně ještě několik let předmětem diskuse odborníků i laiků. Pravdou je, že v posledních letech nastávají v rolích mužů a žen v naší společnosti jisté posuny. Poznenáhlu dochází ke sbližování či dokonce k propojování těchto rolí. Rozsah typicky mužských a typicky ženských vzorců chování nemá své pevné hranice a pro každého z nás je variabilní.

Cílem této práce bylo nahlédnout do zkoumané problematiky blíže, provést jistou sondu toho, co muži očekávají od žen a naopak co ženy očekávají od mužů.

Vypracovala jsem 5 výzkumných otázek, které byly tématicky zaměřeny. Zajímal mě postoj dospělých lidí k tomu, kdo má v partnerském vztahu vydělávat peníze a kdo má pečovat o rodinu, zaměřila jsem se také na problematiku diskriminace žen v naší společnosti. Zajímal mě názor dnešní veřejnosti na pobyt mužů na mateřské dovolené, ale také na to, zda žena – vědkyně se dnes může ve společnosti uplatnit.

Byla jsem zvědavá na názory respondentů ohledně péče o domácnost a o domácí práce vůbec.

4.2 Objekt výzkumu

Mým cílem bylo získat co nejvíce respondentů, kteří budou ochotni poskytnout pro moji práci náležitá data.

Výzkumný vzorek tvořili muži a ženy ve věkovém rozpětí od 30-ti do 55-ti let. Jednalo se tedy o lidi spíše středního věku. Tato věková hranice byla mnou záměrně zvolena.

K mému výzkumu jsem potřebovala respondenty, kteří už mají nějakou představu o rolích muže a ženy v běžném životě, o jakémsi fungování partnerských vztahů. Předpokládala jsem, že lidé ve věku od 30-ti let už budou mít odžitý alespoň jeden dlouhodobější vztah a budou mít z tohoto vztahu nějaký poznatek či jisté zkušenosti.

Také jsem předpokládala, že horní věková hranice 55-ti let je pro účely tohoto výzkumu adekvátní. Starší člověk, dle mého mínění, už řeší spíše jiné problémy. Často už se lidé potýkají se zdravotními neduhy a již tolik neřeší partnerský vztah a jisté jeho fungování. Mnohdy tak člověk žije v určitých stereotypech, které jsou sice do určité míry nevyhovující, ale už jsou natolik zaběhlé, že člověk nemá ani tendenci s tímto něco dělat – sjednat nápravu, či učinit nějakou změnu. Myslím si zkrátka, že pro člověka v tomto věku už problematika, kterou jsem zkoumala, není tak zajímavá a aktuální.

Pro účely mého výzkumu jsem potřebovala pružné reagování a zájem o zkoumanou problematiku.

Nakonec jsem zjistila, že věková hranice 30-ti let, kterou jsem stanovila, nebyla zvolena úplně šťastně a že jsem ji klidně mohla posunout až na 35 nebo dokonce 40 let. Zjistila jsem, že v tomto věku ještě poměrně velké množství respondentů nemělo odžitý partnerský vztah, který by trval déle než 5 let. Číslo na můj vkus bylo dosti vysoké u žen, ale ještě vyšší u mužů, což je asi logické – vzhledem k tomu, že muž zpravidla zakládá rodinu později než žena.

Větší části respondentů byl dotazník distribuován osobně, či mnou pověřenou osobou.

Zbýlé části byl dotazník doručen prostřednictvím emailu.

V konečné fázi mého výzkumu jsem získala 167 respondentů (z toho 87 mužů a 80 žen), kteří mi poskytli svá data.

Tento počet respondentů byl dostačující, což se mi i potvrdilo při vyhodnocování mého výzkumu.

Výzkum probíhal v měsících leden až březen letošního roku.

4.3 Metody výzkumu

Jak jsem již dříve zmínila, pro tento výzkum jsem zvolila metodu kvantitativního výzkumu, která se mi jevila pro sledování dané tematiky jako optimální.

Respondentům byl k vyplnění předložen dotazník, který obsahoval celkem 17 tématicky zaměřených položek. Jednotlivé položky jsou formulovány jako otázky. Respondent volí jednu z nabízených možností, nebo také vyjadřuje samostatně svůj názor na zkoumanou problematiku.

Dotazník byl anonymní.

Na tomto dotazníku byla rovněž možnost vyjádřit či rozšířit jakýkoliv osobní názor. Jakákoliv informace uvedená respondentem navíc, nad rámec otázek, byla z mé strany pozitivně vítána. Této možnosti využily v hojné míře především ženy.

Jak jsem se již dříve zmínila, dotazník byl distribuován dvěma způsoby. Byl-li nabídnut osobně či pověřenou osobou, byla návratnost stoprocentní.

Podstatně horší návratnost byla, byl-li dotazník doručen emailem. Tuto skutečnost jsem ovšem předpokládala.

4.4 Výzkumné otázky

Pro zdůraznění důležitých bodů mého výzkumu jsem stanovila následující výzkumné otázky:

- 1) Ženy a muži mají rozdílný názor na tvrzení, že: „Muž má vydělávat peníze a žena se má starat o děti a domácnost.
- 2) Ženy a muži mají odlišný názor na diskriminaci žen v naší společnosti.
- 3) Ženy a muži mají odlišný názor na to, zda: „Je muž na mateřské dovolené schopen zcela a plnohodnotně nahradit dítěti matku.
- 4) Ženy a muži mají odlišný názor na to, zda: „Žena – vědkyně může být ve své práci stejně úspěšná a pro společnost stejně přínosná jako muž.“
- 5) Ženy a muži mají rozdílný názor na to, zda péče o domácnost je záležitostí pouze ženy.

4.5 Výsledky výzkumu

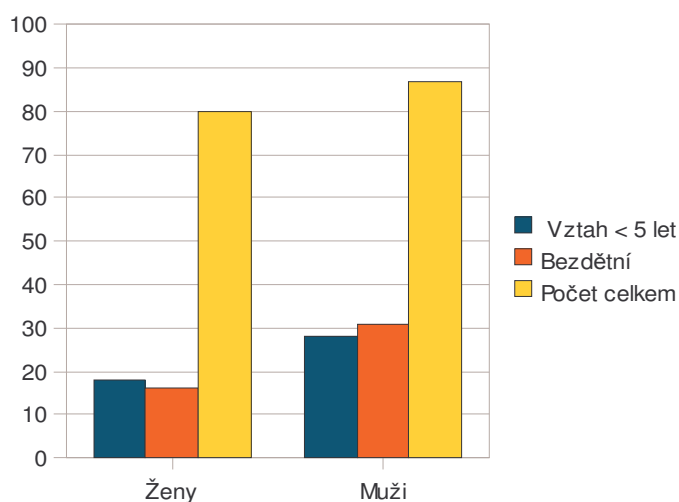
1. Přehled respondentů

V následující tabulce grafu jsou znázorněny údaje o celkovém počtu zúčastněných respondentů, o tom, zda již mají děti a zda žili někdy ve vztahu delším než 5 let.

Tato tabulka s grafem zachycují tedy odpovědi respondentů na otázky číslo 1 – 3 z dotazníku.

	Vztah < 5 let	Bezdětní	Počet celkem
Ženy	18	16	80
Muži	28	31	87
Celkem	46	47	167

Tab. č. 1 Rozdělení respondentů podle pohlaví

Graf č. 1 Rozdělení respondentů podle pohlaví

Procentuální vyjádření:

Ženy	vztah < 5 let	23,00%
	bezdětné	20,00%
Muži	vztah < 5 let	32,00%
	bezdětní	36,00%

2. Jaké vlastnosti či projevy chování by měla mít ideální MATKA.

Představy žen o ideální matce, jaká by měla být:

laskavá, milá, hodná, milující (miluje své děti i muže), tolerantní, má smysl pro humor, umí naslouchat, je emfatická, optimistka, starostlivá, umí odpouštět, má pro vše pochopení, je kamarádská, spravedlivá, zodpovědná, pracovitá, umí pohladit, umí povzbudit, rodinný typ, shovívavá, hravá, obětavá, vlídná, přiměřená autorita, trpělivá, pečlivá, pečuje o svůj zevnějšek, inteligentní, aktivně se věnuje dětem, pečovatelka

Představy mužů o ideální matce, jaká by měla být:

laskavá, tolerantní, má smysl pro humor, milující, hodná, milá, je kamarádka, pracovitá, starostlivá, kamarádská, láskyplná, umí pochválit, umí pohladit, je přirozeně inteligentní, důvěryhodná, vlídná, pravdomluvná, pořádná, vzdělaná, optimistka, pečuje o svůj vzhled, citlivá, mateřská, je obětavá

Z hodnot, které zde respondenti uvedli, je patrné, že jak ženy, rovněž i muži mají o ideální MATCE velmi podobné představy. U obou pohlaví na prvních místech stály tyto hodnoty: laskavá, milá, hodná, milující, tolerantní, má smysl pro humor. Jsou-li ženy i muži dětmi, mají od své matky patrně stejná očekávání.

3. Jaké vlastnosti či projevy chování by měl mít ideální OTEC.

Představy žen o ideálním otci, jaký by měl být:

milý, hodný, milující (má milovat ženu i děti), ochránce, tolerantní, kamarádský, smysl pro humor, optimista, zodpovědný, starostlivý, zdravě přísný, vzor, přirozená autorita, ochránce, má děti něco naučit, má být pozorný k mamince, má držet slovo, má být důsledný, schopnost naslouchat

Představy mužů o ideálním otci, jaký by měl být:

smysl pro humor, má být určitým vzorem, zdravě přísný, zdravá autorita, tolerantní, kamarádský, spravedlivý, starostlivý, laskavý, inteligentní, milující, věrný, ohleduplný k matce, schopnost naslouchat

Z hodnot uvedených respondenty vyplývá jistá rozdílnost v tom, co očekávají od otce ženy – dívky a co od otce očekávají muži – chlapci.

Ženy stavěly do popředí spíše hodnoty, které souvisí s emocionalitou, s city, s potřebou ochrany.

Muži kladli do popředí spíše hodnoty, které jsou spojeny s autoritou, vzorem.

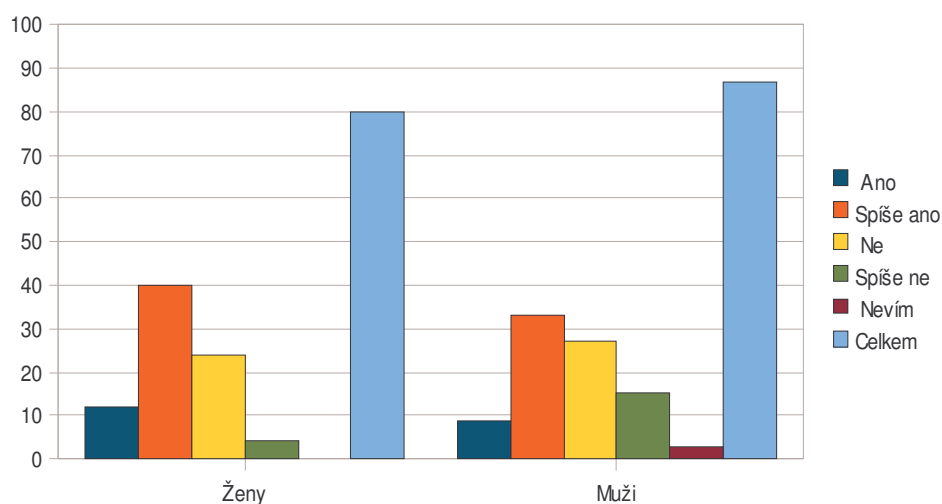
Zřejmě tato skutečnost souvisí s osvojováním si určitých mužských stereotypů, mužské role.

Hodnoty spojené s emocionalitou a city kladli muži spíše na další místa žebříčku.

4. Postoj respondentů k tvrzení, že: „Muž má vydělávat peníze a žena má pečovat o děti a domácnost“

	Ano	Spíše ano	Ne	Spíše ne	Nevím	Celkem
Ženy	12	40	24	4	0	80
Muži	9	33	27	15	3	87
Celkem	21	73	51	19	3	167

Tab. č. 2 Postoj respondentů k tvrzení, že: „Muž má vydělávat peníze a žena má pečovat o děti a domácnost“.

Graf č. 2 Postoj respondentů k tvrzení, že: „Muž má vydělávat peníze a žena má pečovat o děti a domácnost“.

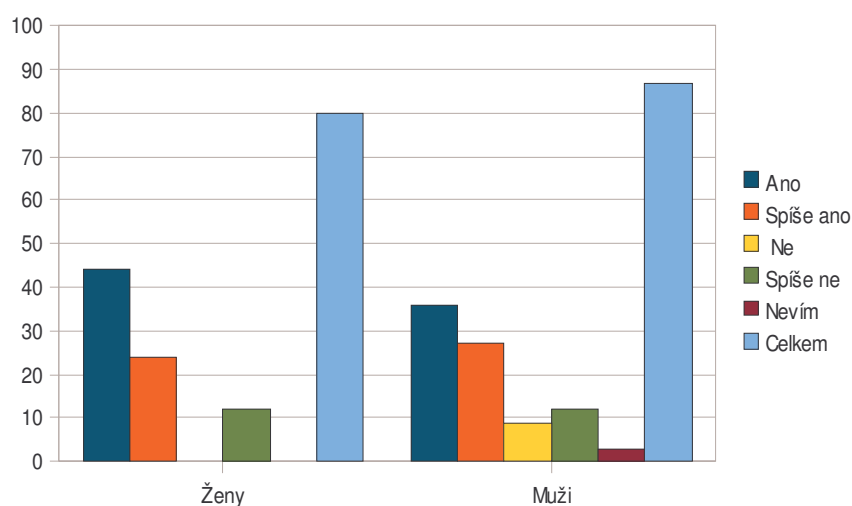
Procentuální vyjádření:

Ženy	ano	15,00%	Muži	ano	10,00%
	spíše ano	50,00%		spíše ano	38,00%
	ne	30,00%		ne	31,00%
	spíše ne	5,00%		spíše ne	17,00%
	nevím	0,00%		nevím	4,00%

5. Postoj respondentů k tvrzení, že: „Zaměstnaná žena může se svým dítětem předškolního a mladšího školního věku navázat stejně hodnotný vztah jako žena nezaměstnaná.“

	Ano	Spíše ano	Ne	Spíše ne	Nevím	Celkem
Ženy	44	24	0	12	0	80
Muži	36	27	9	12	3	87
Celkem	80	51	9	24	3	167

Tab. č. 3 Postoj respondentů k tvrzení, že: „Zaměstnaná matka může se svým malým dítětem navázat stejně hodnotný vztah, jako matka nezaměstnaná“.

Graf č. 3 Postoj respondentů k tvrzení, že: „Zaměstnaná matka může se svým malým dítětem navázat stejně hodnotný vztah, jako matka nezaměstnaná“.

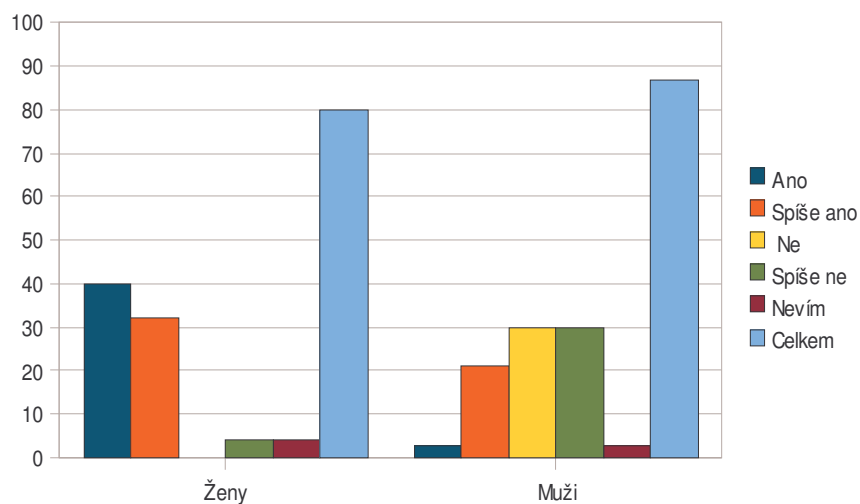
Procentuální vyjádření:

Ženy	ano	55,00%	Muži	ano	41,00%
	spíše ano	30,00%		spíše ano	31,00%
	ne	0,00%		ne	10,00%
	spíše ne	15,00%		spíše ne	14,00%
	nevím	0,00%		nevím	4,00%

6. Postoj respondentů k diskriminaci žen v naší společnosti

	Ano	Spíše ano	Ne	Spíše ne	Nevím	Celkem
Ženy	40	32	0	4	4	80
Muži	3	21	30	30	3	87
Celkem	43	53	30	34	7	167

Tab. č. 4 Postoj respondentů k diskriminaci žen v naší společnosti

Graf č. 4 Postoj respondentů k diskriminaci žen v naší společnosti

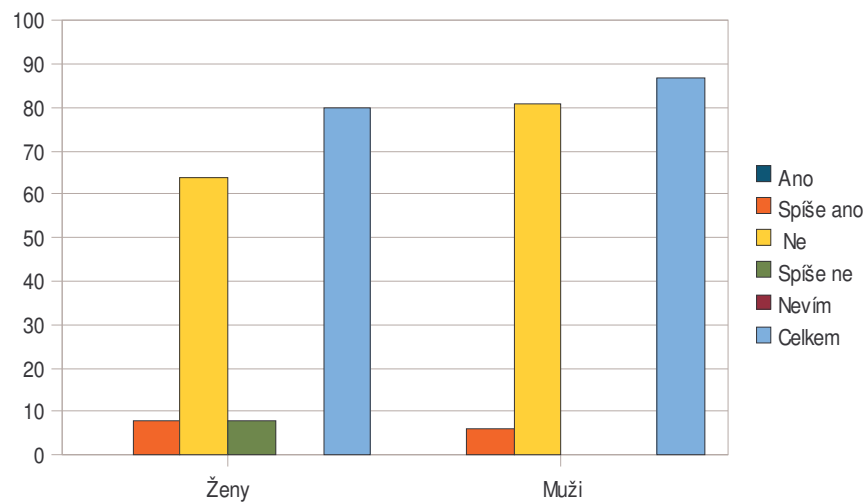
Procentuální vyjádření:

Ženy	ano	50,00%	Muži	ano	3,00%
	spíše ano	40,00%		spíše ano	24,00%
	ne	0,00%		ne	35,00%
	spíše ne	5,00%		spíše ne	35,00%
	nevím	5,00%		nevím	3,00%

7. Postoj respondentů k tvrzení, že: „Muži nepláčou“.

	Ano	Spíše ano	Ne	Spíše ne	Nevím	Celkem
Ženy	0	8	64	8	0	80
Muži	0	6	81	0	0	87
Celkem	0	14	145	8	0	167

Tab. č. 5 Postoj respondentů k tvrzení, že: „Muži nepláčou“.

Graf č. 5 Postoj respondentů k tvrzení, že: „Muži nepláčou“.

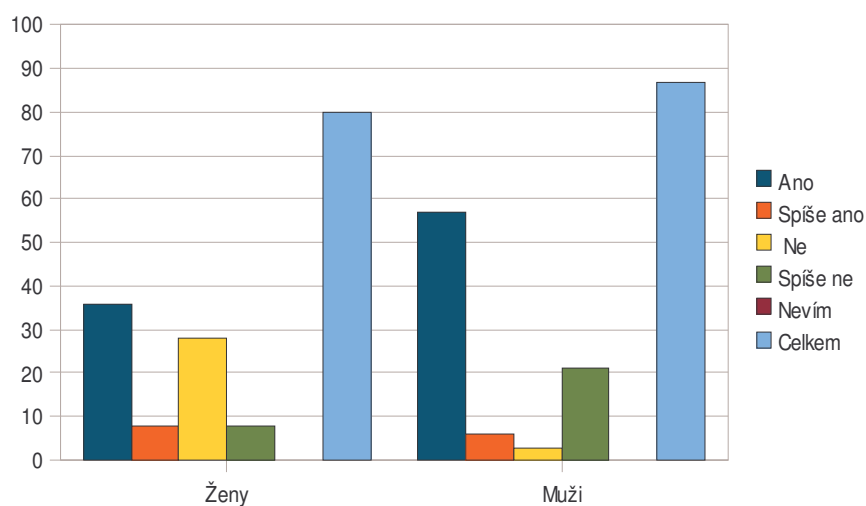
Procentuální vyjádření:

Ženy	ano	0,00%	Muži	ano	0,00%
	spíše ano	10,00%		spíše ano	7,00%
	ne	80,00%		ne	93,00%
	spíše ne	10,00%		spíše ne	0,00%
	nevím	0,00%		nevím	0,00%

8. Postoj respondentů k tomu, zda může muž na mateřské dovolené dítěti plnohodnotně nahradit matku.

	Ano	Spíše ano	Ne	Spíše ne	Nevím	Celkem
Ženy	36	8	28	8	0	80
Muži	57	6	3	21	0	87
Celkem	93	14	31	29	0	167

Tab. č. 6 Postoj respondentů k tomu, zda může muž na mateřské dovolené dítěti plnohodnotně nahradit matku.

Graf č. 6 Postoj respondentů k tomu, zda může muž na mateřské dovolené dítěti plnohodnotně nahradit matku.

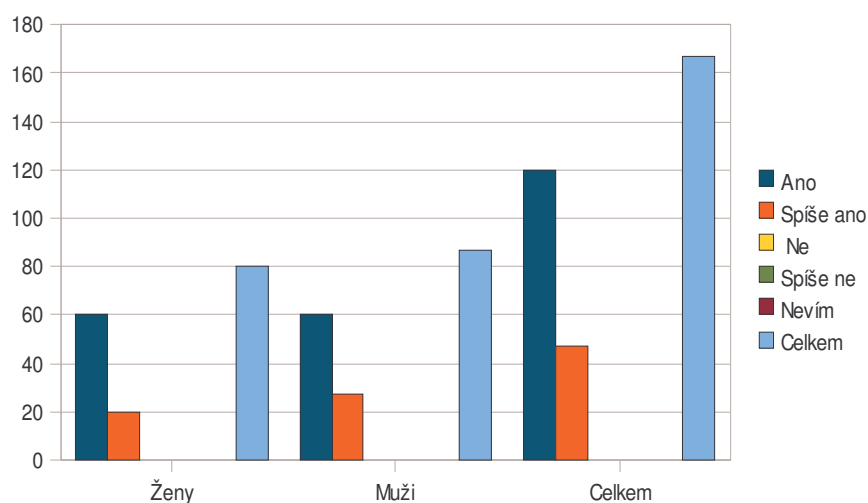
Procentuální vyjádření:

Ženy	ano	45,00%	Muži	ano	66,00%
	spíše ano	10,00%		spíše ano	7,00%
	ne	35,00%		ne	3,00%
	spíše ne	10,00%		spíše ne	24,00%
	nevím	0,00%		nevím	0,00%

9. Postoj respondentů k tomu, zda žena – vědkyně může být ve svém povolání stejně úspěšná jako muž.

	Ano	Spíše ano	Ne	Spíše ne	Nevím	Celkem
Ženy	60	20	0	0	0	80
Muži	60	27	0	0	0	87
Celkem	120	47	0	0	0	167

Tab. č. 7 Postoj respondentů k tomu, zda žena vědkyně může ve svém povolání zcela nahradit muže.

Graf č. 7 Postoj respondentů k tomu, zda žena vědkyně může ve svém povolání zcela nahradit muže.

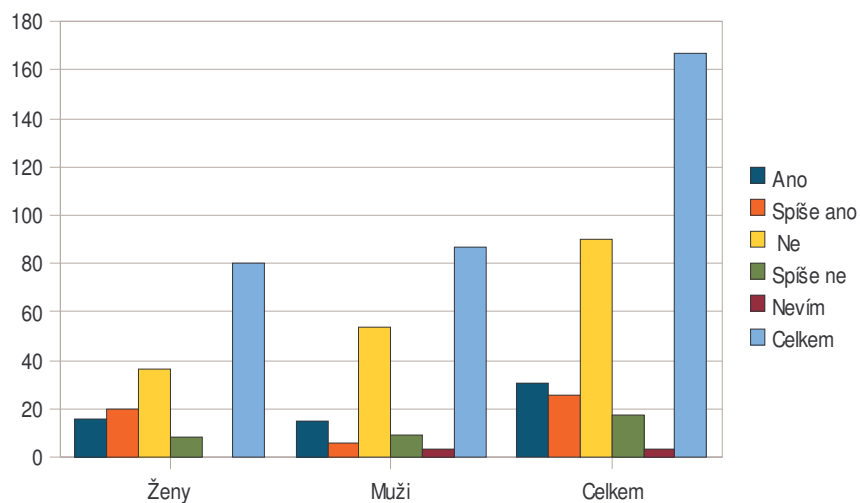
Procentuální vyjádření:

Ženy	ano	75,00%	Muži	ano	69,00%
	spíše ano	25,00%		spíše ano	31,00%
	ne	0,00%		ne	0,00%
	spíše ne	0,00%		spíše ne	0,00%
	nevím	0,00%		nevím	0,00%

10. Postoj respondentů k tvrzení, zda by po rozvodu manželů měly být svěřeny děti vždy do péče matky, není-li nijak problémová.

	Ano	Spíše ano	Ne	Spíše ne	Nevím	Celkem
Ženy	16	20	36	8	0	80
Muži	15	6	54	9	3	87
Celkem	31	26	90	17	3	167

Tab. č. 8 *Postoj respondentů k tvrzení, zda po rozvodu manželů by měly být svěřeny děti do péče matky, pokud není nějak problémová.*

Graf č. 8 *Postoj respondentů k tvrzení, zda po rozvodu manželů by měly být svěřeny děti do péče matky, pokud není nějak problémová.*

Procentuální vyjádření:

Ženy	ano	20,00%	Muži	ano	17,00%
	spíše ano	25,00%		spíše ano	7,00%
	ne	45,00%		ne	62,00%
	spíše ne	10,00%		spíše ne	10,00%
	nevím	0,00%		nevím	4,00%

11. Jak si ženy a muži představují ideální ŽENU.

Představy žen o ideální ženě, jaká by měla být:

pracovitá, tolerantní, má mít smysl pro humor, má v sobě mít ženskost, má milovat svou rodinu, rodinný typ, má vytvářet teplo domova, starostlivá, praktická, laskavá, má být zdravě sebevědomá, má mít sebedůvěru, inteligentní, chytrá, vzdělaná, cílevědomá, má pěstovat své koníčky, nemá na sebe zapomínat, má mít vnitřní sílu, být emfatická, schopnost naslouchání, má být hezká, má pečovat o svůj vzhled, věrná, přátelská, usměvavá

Představy mužů o ideální ženě, jaká má být:

pracovitá, tolerantní, sexuálně přitažlivá, zábavná, rozverná, má v sobě mít ženskost, optimistická, přátelská, upřímná, pravdomluvná, emfatická, věrná, má mít smysl pro rodinu, má mít vztah k dětem, usměvavá, spolehlivá, spořivá

Z odpovědí na tuto otázku vyplývá, že ženy i muži se shodli společně na dvou hodnotách: pracovitost, tolerance.

Ženy dále ve svých odpovědích více kladly do popředí hodnoty spojené s potřebou „mít ráda“ (svoji rodinu) a „pečovat“, vytvářet „teplo domova“.

Kdežto muži měli spíše racionálnější představu o ženách, zdůrazňovali sexuální přitažlivost, zábavnost, rozvernost.

Ženy oproti mužům byly ve svých odpovědích mnohem obsáhlejší a nápaditější. Muži byli ve svých odpovědích poměrně struční.

Překvapením pro mě bylo, že některé ženy měly problém představit si, jaká by měla být ideální žena. Ještě větším problémem bylo pro muže představit si ideálního jedince stejného pohlaví. Proto tato i následující otázka zůstávala v dotaznících často nezodpovězena, či s omluvnou poznámkou, že: „, bohužel, neumějí odpovědět, jaký by měl být „ideální příslušník stejného pohlaví.“

12. Jak si ženy a muži představují ideálního MUŽE.

Představy žen o ideálním muži, jaký by měl být:

má mít smysl pro humor, má být tolerantní, pracovitý, věrný, spolehlivý, chytrý, inteligentní, „klid'as“, nemá lhát, má ženě navozovat pocit bezpečí, taktí, něžný, pozorný, „nebát se a mít respekt“, má mít vlastní názor, má být rozhodný, ohleduplný, „má vydělávat peníze a zabezpečit materiálně rodinu“, má být slušný, houževnatý, cílevědomý, emfatický

Představy mužů o ideálním muži, jaký by měl být:

pracovitý, tolerantní, inteligentní, má mít smysl pro humor, mužný, starostlivý, spolehlivý, věrný, čestný, aktivní, „klid'as“, „nechodit do hospody“, má mít smysl pro rodinu, má být samostatný, rozhodný, slušný, vytrvalý

V této otázce se ženy i muži shodli na třech hodnotách, které si u „ideálního muže“

představují: pracovitost, tolerance a smysl pro humor. Toto je, myslím, velmi pěkná shoda.

Příjemným překvapením pro mě bylo, že si i muži, podle získaných odpovědí, poměrně hojně představují, že by měli být své partnerce věrní.

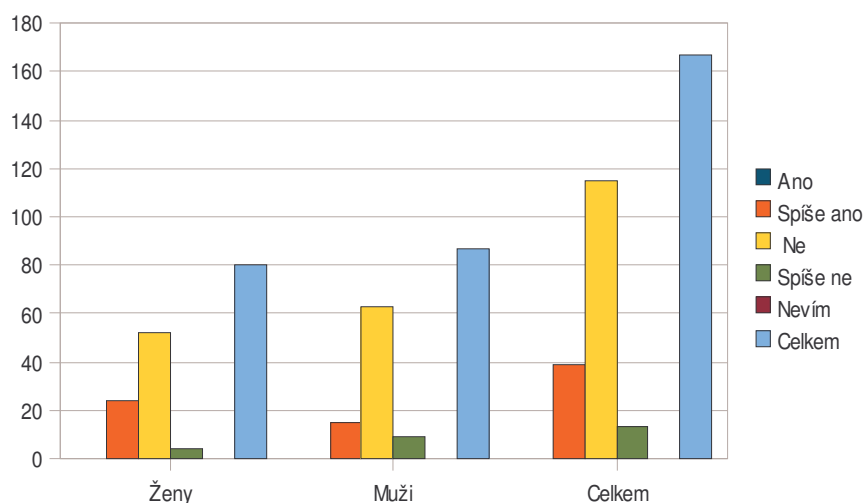
Ani jednoho příslušníka mužského pohlaví nenapadlo, že by muž měl být empatický, schopný naslouchat.

Celkově jsem ovšem získala jen velmi málo odpovědí od mužů na tuto otázku, jak jsem již uvedla v bodě předchozím. Proto je výčet hodnot, které si muži představují u „ideálního muže“, poměrně krátký.

13. Postoj respondentů k tomu, zda péče o domácnost je pouze záležitostí žen.

	Ano	Spíše ano	Ne	Spíše ne	Nevím	Celkem
Ženy	0	24	52	4	0	80
Muži	0	15	63	9	0	87
Celkem	0	39	115	13	0	167

Tab. č. 9 Postoj respondentů k tomu, zda péče o domácnost je pouze záležitostí žen.

Graf č. 9 Postoj respondentů k tomu, zda péče o domácnost je pouze záležitostí žen.

Procentuální vyjádření:

Ženy	ano	0,00%	Muži	ano	0,00%
	spíše ano	30,00%		spíše ano	17,00%
	ne	65,00%		ne	73,00%
	spíše ne	5,00%		spíše ne	10,00%
	nevím	0,00%		nevím	0,00%

14. Jaké procento domácích prací provádí muž.

Průměrný muž v naší společnosti provádí zhruba 35 % domácích prací.

Výpovědi respondentů se hodně lišily, dotazovaní uváděli práce mužů v domácnosti v rozmezí od 1% do 90%.

Ženy zpravidla uváděly menší čísla oproti mužům – dle jejich mínění muž v domácnosti provádí v průměru 25% domácích prací. Muži o sobě měli lepší mínění – v průměru uváděli 45%.

Ženy často také zdůrazňovaly, že množství práce, které v jejich domácnosti provádí muž, má výkyvy. Někdy jsou muži dle mínění žen pracovitější a více ochotní k práci. Jindy jsou však méně vstřícní a úhrn odvedené práce v domácnosti je menší.

Asi 30% žen uvedlo, že jejich muž umí všechny domácí práce a vůbec péči o rodinu provádět se stejnou kvalitou jako samotná žena. V případě její neschopnosti by prý muž neměl vůbec žádné problémy s vedením domácnosti a péčí o děti.

15. Jaké práce v domácnosti provádí muž.

V tomto bodě se ženy i muži poměrně hodně shodli. Uváděli často stejné prováděné činnosti.

Nejčastěji respondenti uváděli:

- *péče o technické záležitosti v domě*
- *péče o auto*
- *opravy všeho druhu*
- *budování*
- *vaření*
- *nakupování*
- *luxování*
- *vynášení odpadkového koše*
- *stlaní postelí*

Mnozí respondenti uváděli, že v domácnosti provádí muž stejné činnosti jako žena, jen v menší míře nebo četnosti.

Větší množství respondentů odpovědělo, že muži rádi vaří.

Někteří respondenti uváděli, že muž provádí všechny práce jako žena, jen s výjimkou mytí oken a také žehlení.

4.6 Závěr výzkumu

1) Ženy a muži mají rozdílný názor na tvrzení, že:“ Muž má vydělávat peníze a žena se má starat o děti a domácnost

V této otázce byly mezi ženami a muži ve výsledcích zkoumané problematiky zjištěny rozdílné názory.

Na tuto otázku odpovědělo kladně (ano, spíše ano) 65% žen a 48 % mužů.

Záporných odpovědí (ne, spíše ne) ze strany žen bylo získáno 35 % a ze strany mužů 48 %.

U žen tedy výrazněji převažoval souhlas s tímto tvrzením, muži byli nerozhodní, polovina z nich s tímto tvrzením souhlasila, druhá polovina ne.

Žijeme v době, kdy do jisté míry dochází ke sblížování či dokonce prolínání mužských a ženských rolí.

Archetyp „otce živitele“ dnes již není tak výrazný jako v dobách minulých.

Dvoukariérová manželství jsou dnes běžnou společenskou praxí. Často dnes není otázkou, kdo vydělává a kdo ne, ale spíše kdo vydělává více a kdo méně.

V dnešní době čím dál častěji oproti dobám minulým najdeme ženy, které se chtějí profesně realizovat, chtějí dělat kariéru a taková seberealizace jim plně vyhovuje. Jedná se však zpravidla o ženy mladšího věku, které sice žijí v dlouhodobějších partnerských vztazích, ale nestaly se ještě matkami. Svoji mateřskou roli, tedy svoji roli životní, odkládají na pozdější věk. Věková hranice žen prvorodiček se dnes hodně zvyšuje a ženy se běžně stávají matkami až po 35. roku života. Jsou přesvědčeny, že takový postoj je správný a že svému dítěti pak mohou nabídnout materiální jistotu.

Dnes také nacházíme stále více mužů, kteří jsou ochotni nastoupit na mateřskou dovolenou a umožnit tak ženě dělat kariéru. Dokonce se na tento prožitek s péčí o dítě těší a chtějí si ho prožít.

Velmi obecně lze říci, že muži jsou výše ceněni společností a ženy zase rodinou. Pravdou ovšem zůstává, že pracovní a společenské úspěchy se vyznačují poněkud větší pomíjivostí než úspěchy v oblasti mezilidských vztahů.

2) Ženy a muži mají odlišný názor na diskriminaci žen v naší společnosti.

K této otázce se velmi rozdílně vyjádřili muži i ženy.

Ženy se v naší společnosti cítí poměrně hodně diskriminovány. 90% z nich se k této problematice vyjádřilo pozitivně (ano, spíše ano).

Ovšem muži tuto skutečnost tak nevnímají. Překvapilo mě, že poměrně velké množství mužů si myslí, že ženy u nás diskriminovány nejsou, nebo spíše nejsou – celkem 70%.

Je tedy zřejmé, že problematika diskriminace žen v naší společnosti je naprosto odlišně vnímána ženami a muži.

Respondenti, kteří se vyjádřili k formám diskriminace žen (byly to ve velké převaze ženy), uvedli jako nejčastější oblast diskriminace žen:

- pracovní (důvody související s mateřstvím – žena je méně zajímavá pro obsazování pracovních pozic, neboť není nikdy jisté, kdy odejde na mateřskou dovolenou, nebo kdy její dítě onemocní a ona o něj bude muset pečovat. Zde můžeme vnímat velmi výrazný střet s její přirozenou rolí matky a rolí profesní.)
- finančně – pracovní (ženy jsou často za stejné množství a kvalitu odvedené práce méně finančně ohodnoceny)
- osobní (ženy musí vydělávat peníze, starat se o domácnost a děti a ještě k tomu o muže)

3) Ženy a muži mají odlišný názor na to, zda: „Je muž na mateřské dovolené schopen zcela a plnohodnotně nahradit matku

Skutečně velké množství mužů, 73 % z nich odpovědělo pozitivně (ano, spíše ano), myslí si, že muž na mateřské dovolené může plnohodnotně dítěti nahradit matku. 27 % zkoumaných mužů si myslí, že spíše ne.

Každopádně ta pozitivní odpověď 73 % mužů svědčí o tom, že muži si věří a myslí si, že by se s tak obtížným úkolem byli schopni bez problémů vyrovnat.

Překvapilo mě, že i ženy svým partnerům hodně důvěřují – 55 % z oslovených žen si myslí, že muž tuto roli může bez obtíží zvládnout. Soudí tak jistě podle schopností a předpokladů svých vlastních partnerů. 45% žen si naopak myslí, že muž by si s tímto úkolem neporadil, nebo jen s problémy.

Několik žen ovšem připsalo poznámku, že pochybují o tom, že by muž byl ochoten absolvovat pobyt na mateřské dovolené.

Na získaná data v oblasti problematiky mužů na mateřské dovolené jsem byla velmi zvědavá. Nesetkala jsem se ve svém výzkumu s žádným mužem, který by tuto vlastní zkušenost měl, ale 3 muži (samozřejmě mladšího věku) na dotazník připsali, že by chtěli být na mateřské dovolené a taková zkušenost by je osobně opravdu zajímala. Tato skutečnost souvisí jistě i s tím, že v posledních letech dochází k posilování otcovské role.

To začíná už tím, že velké množství mužů chce být u porodu svého dítěte, chtějí podpořit svou partnerku. Muži často chtějí i sami přestřihnout pupeční šňůru, která pojí matku s dítětem.

V posledních letech dochází u nás k posilování otcovské role (krize mužské role). Muži se dnes více než dříve chtějí aktivněji zapojit do péče a výchovy dětí. Takové zapojení zlepšuje a posiluje jejich otcovský vztah k dětem, partnerský vztah rodičů, upevňuje postavení mužů v rodině a pozitivně ovlivňuje celkovou stabilitu rodiny, i její funkčnost. Ve velké míře přispívá také ke zmírnění dvojí zátěže žen vznikající ze souběžné péče o děti a domácnost a vykonávání placeného zaměstnání.

V naší společnosti je to pro muže stále velmi netypická role – péče o dítě a pobyt na mateřské dovolené. Zatím této možnosti využívá jen malé množství rodičů.

Pro oba rodiče je to v dnešní společnosti asi poměrně těžká pozice. Muž často sklízí výsměch od svých mužských přátel, že dělá „ženskou práci“, že „není chlap“, což je pro něj společensky degradující.

Ženy často musí bojovat s obviněními, že jsou špatné matky. Taková obvinění mohou přicházet jak z okolí, tak od nich samotných. Žijeme dlouhé věky v patriarchální společnosti a stereotypy v této oblasti fungují naprosto spolehlivě.

Současná patriarchální společnost je orientována převážně na výkon, kariéru, peníze a moc, úspěch ve veřejné sféře, nikoliv v té soukromé.

4) Ženy a muži mají odlišný názor na to, zda: „Žena – vědkyně může být ve své práci stejně úspěšná a pro společnost stejně přínosná jako muž.“

Při sestavování této výzkumné otázky jsem skutečně předpokládala, že muži si spíše budou myslet, že žena – vědkyně nemůže být stejně úspěšná a pro společnost stejně přínosná jako muž – vědec. Myslela jsem, že určité procento mužů se k této otázce bude stavět více či méně záporně.

Byla jsem velmi příjemně překvapena, že muži ženám tolik věří.

100 % mužů odpovědělo pozitivně: 69 % ano, 31 % spíše ano.

100 % žen odpovědělo pozitivně: 75 % ano, 25 % spíše ano

Je to vzácná shoda, velmi pozitivní.

Očekávala jsem, že ženy samy sobě budou natolik věřit, že ve většině případů odpoví souhlasně na tuto otázku.

Formulací „žena – vědkyně“ jsem měla na mysli ženu – badatelku či vědkyni realizující se například v technických, přírodních či lékařských vědách.

Někteří respondenti, především ženy, k tomuto bodu připojili poznámku, že žena – vědkyně může být stejně úspěšná a pro společnost stejně přínosná jako muž v případě, že nemá děti a nerealizuje se jako matka. Některé ženy pociťovaly tyto dvě hodnoty:

vědecká kariéra versus mateřství do jisté míry v rozporu.

Myslím, že jsem tuto otázku ne příliš dobře a výstižně v dotazníku zformulovala. Nejspíš jsem v této otázce mohla zohlednit nejen vědeckou kariéru ženy, ale také její harmonizaci s osobním a rodinným životem.

5) Ženy a muži mají rozdílný názor na to, zda péče o domácnost je záležitostí pouze ženy

30% žen a 17% mužů si myslí, že péče o domácnost je spíše záležitostí ženy.

Oproti tomu 70% žen a dokonce 83% mužů si myslí, že péče o domácnost není nebo spíše není pouze záležitostí ženy. Velmi příjemně mě překvapilo tak vysoké procento mužů, kteří se k této problematice vyjádřili záporně.

V okamžiku, kdy ženy začaly být výrazněji zapojeny do světa placené práce, jistým způsobem se změnily jejich finanční možnosti, sebevědomí, postoj k vlastnímu ženství a vůbec jejich každodenní život.

Změny v pracovní angažovanosti žen se ovšem příliš nedotkly jejich domácností, povinností s nimi spojených a také mužů v nich. Zásadnější změny v postavení žen se odehrály na trhu práce a obecně ve veřejné sféře, ovšem v soukromí, v jejich rodinách a domácnostech se úloha žen mění jen velmi pomalu.

Práci v domácnosti můžeme vymezit nejen jako úhrn všech činností nutných k zajišťování chodu domácnosti, ale je to také správa domácnosti (zodpovědnost za domácnost a její fungování), rozdělování úkolů, které je třeba vykonávat nebo

vysvětlování, jak co vykonat či obstarat a nakonec také kontrola nad tím, zda byly úkoly splněny vyhovujícím způsobem.

Záležitosti ohledně organizování nebo plánování v domácnostech obvykle provádí ženy. V dnešní době muži sice pomáhají s domácími pracemi více než v minulosti, ovšem je to více méně ve většině případů spíše pasivnější pomoc. Muž provede práci třeba samostatně, ale na základě instrukcí, které udělí žena. Zapojení mužů do domácích prací se domácnost od domácnosti liší a procento odvedené či odváděné práce se různí.

Proto se mluví o tom, že žena dnes pracuje na dvě směny. Když skončí tu první, v zaměstnání, která je finančně ohodnocená, tak jí doma začíná směna druhá, která bohužel finančně ohodnocená není.

ZÁVĚR

Téma této diplomové práce jsem si vybrala záměrně, velmi se mi líbilo, ale také se o této problematice dnes hodně mluví i píše.

Je to téma nejen velmi populární, ale jistě se také týká každého z nás, každého dospělého, možná nejen dospělého, ale také formujícího se člověka, žen i mužů.

Ve společnosti stále pocítujeme jisté tlaky či napětí mezi dvěma skupinami lidí, mezi ženami a muži.

Často slyšíme muže, jak se někdy i nepřiliš lichotivě vyjadřují o ženách, mávají nad nimi rukou a nadávají na feministky.

Stejně tak slyšíme i ženy, jak zlehýnka pomlouvají muže.

Je tomu skutečně tak? Nebo jsou to jen řeči, aby bylo vždy zřejmé, ke kterému táboru kdo patří?

Jisté je, že ženy a muži, to jsou to dva světy, které se zcela nemohou nikdy pochopit.

Díky této práci jsem ale pochopila, že ženy a muži tvoří sice dva tábory, ale přesto se potřebují a mají se rádi. A i přesto, že jsou biologicky i psychicky velmi odlišní, mohou se jejich energie prolínat, či dokonce doplňovat.

V tom ideálním případě přece dvě poloviny tvoří jeden celek.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ANDO, V. *Klasická čínská medicína*. Praha: Translation, 1995. ISBN 80-86198-05-7.
- [2] BARŠA, P. *Panství člověka a touha ženy*. Praha: Slon, 2002. ISBN 80-86429-06-7.
- [3] BARRET, L; DUNBAR R. *Evoluční psychologie člověka*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7178-969-7.
- [4] ERIKSEN, T. H. *Sociální a kulturní antropologie*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-465-6.
- [5] GIDDENS, A. *Sociologie*. Praha: Argo, 2001. ISBN 80-7203-124-4.
- [6] GRAY, J. *Co vám matka říci nemohla a otec nevěděl*. Praha: Práh, 1995. ISBN 80-85809-31-1.
- [7] HARRINGTON, A. *Moderní sociální teorie*. Praha: PORTÁL, 2006. ISBN 80-7367-093-3.
- [8] HARSS, C.; MAIER, K. *Stres, cena úspěchu?* Praha: Vimperk, 1993. ISBN 80-85618-15-X.
- [9] HEWSTONE, M; STROEBE, W. *Sociální psychologie*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-092-5.
- [10] JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0.
- [11] JANOŠOVÁ, P. *Dívčí a chlapecká identita, vývoj a úskalí*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2284-9.
- [12] KARSTEN, H. *Ženy, muži – genderové role, jejich původ a vývoj*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-145- X.
- [13] LISÁ, L.; KNOURKOVÁ, M. *Vývoj dítěte a jeho úskalí*. Praha: Avicenum, 1986. ISBN 08-084-86.

- [14] LUKŠÍK, I.; SUPEKOVÁ M. *Sexualita a rodovost'*. Bratislava: Humanita, 2003. ISBN 80-89124-0-1-1. NAKONEČNÝ, M. *Lexikon magie*. Praha: Ivo Železný, 1993. ISBN 80-237-0090-1.
- [15] NAKONEČNÝ, M. *Lexikon magie*. Praha: Ivo Železný, 1993. ISBN 80-237-0090-1.
- [16] NERAD, J.; NERADOVÁ, L.; MIKOTA, V. *Psychoterapie závislostí na alkoholu a jiných látkách*. Praha: IDVSZP, 1989. ISBN 80-7013-001-6.
- [17] OSVALDOVÁ, B. *Česká média a feminismus*. Praha: Slon, 2004. ISBN 80-7277-263-5.
- [18] PONĚŠICKÝ, J. *Fenomén ženství a mužství*. Praha: Triton, 2004. ISBN 80-7254-374-1.
- [19] RENZETTI, C.M. *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0525-2.
- [20] ŘÍČAN, P. *Psychologie osobnosti*. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-247-1174-4..
- [21] SCHMIDBAUER, W. *Psychologie – lexikon základních pojmů*. Praha: Translation, 1994. ISBN80-206-0459-6.
- [22] SMETÁČKOVÁ, I; VLKOVÁ, K. *Gender ve škole*. Praha: Otevřená společnost, 2005. ISBN 80-903331-2-5.
- [23] SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-250-8.
- [24] VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie – dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.
- [25] VĚŠÍNOVÁ – KALIVODOVÁ, E. *Společnost žen a mužů z aspektu gender*. Praha: Open society fundation, 1999. ISBN 80-86429-65-2.
- [26] VIMPERK, T. *Stres, cena úspěchu?*

- [26] *Wikipedia: Gender*. [online]. [cit. 2009-03-21]. Dostupné z WWW: <<http://www.wikipedia.org>>.
- [27] WILSON, E. O. *O lidské pširoyeni*. Praha: Lidové noviny, 1993. ISBN 80-7106-076-3.
- [28] WOLF, J. *Antropologie pro každý den*. Praha: Arsci, 2004. ISBN 80-86078-42-6.
- [29] VÝROST, J; SLAMĚNÍK, I. *Sociální psychologie*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1428-8.

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1: Rozdělení respondentů podle pohlaví

Graf č. 2: Postoj respondentů k tvrzení, že: „Muž má vydělávat peníze a žena má pečovat o děti a domácnost

Graf č.3: Postoj respondentů k tomu, že: „Zaměstnaná matka může se svým malým dítětem navázat stejně hodnotný vztah jako matka nezaměstnaná

Graf č. 4: Postoj respondentů k diskriminaci žen v naší společnosti

Graf č. 5: Postoj respondentů k tvrzení, že: „Muži nepláčou“

Graf č. 6: Postoj respondentů k tomu, zda může muž na mateřské dovolené dítěti plně nahradit matku

Graf č. 7: Postoj respondentů k tomu, zda žena – vědkyně může být stejně úspěšná a pro společnost stejně přínosná jako muž

Graf č. 8: Postoj respondentů k tomu, zda po rozvodu manželů by měly být svěřeny děti vždy do péče matky, pokud není nijak problémová

SEZNAM TABULEK

Tab. č. 1: Rozdělení respondentů podle pohlaví

Tab. č. 2: Postoj respondentů k tvrzení, že: „Muž má vydělávat peníze a žena má pečovat o děti a domácnost

Tab. č. 3: Postoj respondentů k tomu, že: „Zaměstnaná matka může se svým malým dítětem navázat stejně hodnotný vztah jako matka nezaměstnaná

Tab. č. 4: Postoj respondentů k diskriminaci žen v naší společnosti

Tab. č. 5: Postoj respondentů k tvrzení, že: „Muži nepláčou“

Tab. č. 6: Postoj respondentů k tomu, zda může muž na mateřské dovolené dítěti zcela nahradit matku

Tab. č. 7: Postoj respondentů k tomu, zda žena – vědkyně může být ve svém povolání stejně úspěšná a pro společnost stejně přínosná jako muž

Tab. č. 8 Postoj respondentů k tvrzení, zda po rozvodu manželů by měly být děti svěřeny vždy do péče matky, pokud není nijak problémová

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Dotazník

PŘÍLOHA Č 1: DOTAZNÍK

Vážení,

Touto cestou si dovoluji obrátit se na Vás s prosbou o spolupráci při provádění výzkumu k tématu mé diplomové práce, která se zabývá problematikou „ženských a mužských rolí v naší společnosti“.

Dotazník, který dostáváte do rukou je anonymní a bude sloužit pouze pro potřeby mé práce.

Prosím Vás, abyste u každé otázky zakroužkovali takovou odpověď, která nejlépe odpovídá Vašemu postoji, případně připojili jakýkoliv dovětek. Vítám jakýkoliv názor navíc.

Děkuji Vám za Vaši pomoc a přeji Vám všechno dobré.

1. Jste:

- a) žena
- b) muž

2. Máte děti?

- a) ano
- b) ne

3. Žijete, nebo žili jste někdy v dlouhodobějším partnerském vztahu (5 a více let)?

- a) ano
- b) ne

4. Kdybyste byl/a dítě, jaké vlastnosti či projevy chování by podle Vaší ideální představy měla mít Vaše matka? Uveďte alespoň 5.

5. Kdybyste byl/a dítě, jaké vlastnosti či projevy chování by podle Vaší ideální představy měl mít Váš otec? Uveďte alespoň 5.

6. Souhlasíte s tvrzením, že: „Muž má vydělávat peníze a žena má pečovat o děti a domácnost“ (myšleno o děti předškolního a mladšího školního věku)?

a) ano	c) ne
b) spíše ano	d) spíše ne
	e) nevím

7. Myslíte si, že pracující matka může se svým dítětem (předškolního a mladšího školního věku) navázat stejně hodnotný vztah, jako matka, která není zaměstnaná?

a) ano	c) ne
b) spíše ano	d) spíše ne
	e) nevím

8. Myslíte si, že ženy jsou v naší společnosti nějakým způsobem diskriminovány?

a) ano (uveďte jak)	c) ne
b) spíše ano	d) spíše ne
	e) nevím

9. Souhlasíte s tvrzením, že muži nepláčou?

a) ano	c) ne
b) spíše ano	d) spíše ne
	e) nevím

10. Muž na mateřské dovolené – dokáže se podle vás plnohodnotně postarat o dítě a uspokojit všechny jeho potřeby stejně jako žena? (výjimkou je, samozřejmě, kojení)

11. Myslíte si, že „žena – vědkyně“ může být ve své práci stejně úspěšná a pro společnost stejně přínosná jako muž?

a) ano	c) ne
b) spíše ano	d) spíše ne
	e) nevím

12. Souhlasíte s tvrzením, že po rozvodu manželů by děti měly být svěřeny vždy do péče matky, pokud není jakkoliv problémová (alkoholik, narkoman, vězení, atd.)?

13. Jaké vlastnosti či projevy chování by podle Vás měla mít ideální žena? Uved'te alespoň 5.

14. Jaké vlastnosti či projevy chování by podle Vás měl mít ideální muž? Uved'te alespoň 5.

15. Myslíte si, že domácí péče a péče o domácnost jsou pouze ženskou záležitostí?

a) ano	c) ne
b) spíše ano	d) spíše ne
	e) nevím

16. Jaké procento domácích prací (dle Vašeho odhadu) ve vaší domácnosti provádí muž?

17. Jaké práce ve Vaší domácnosti provádí muž? Uved'te je, prosím.